با ایران توشه
یک قدم جلوتر
باش!

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

ایران توشه، مرجع دانلود فایل های کمک آموزشی دانش آموزان و کنکوری ها

همه چیز
برای موفقیت
تو!

- دانلود رایگان آزمون های آزمایشی قلمچی، خیلی سبز، گاج و ...
- دانلود رایگان گام به گام تمامی دروس
- دانلود رایگان نمونه سوالات امتحانی (نوبت اول و دوم) و امتحانات نهایی
- دانلود رایگان جزوه های کمک آموزشی و شب امتحانی

کافیست هر فایلی که نیاز دارید را در گوگل به این صورت جستجو کنید:

فایل مورد نیاز + ایران توشه

مثال:

دانلود گام به گام دوازدهم تجربی ایران توشه

irantooshe.ir

t.me/irantooshe

گام به گام جامعه‌شناسی (۲) یازدهم

پاسخ فعالیت‌ها و پرسش‌های کتاب

پایه‌ی یازدهم · دوره‌ی دوم متوسطه · ادبیات و علوم انسانی

شامل پاسخ فعالیت‌ها، پژوهش‌ها، گفت‌وگوها و پرسش‌های کتاب

تهیه‌شده در ایران‌توشه، توشه‌ای برای موفقیت

irantooshe.ir

فهرست فصل‌ها

۱ فصل اول — فرهنگ جهانی ۴

۲ فصل دوم — فرهنگ معاصر غرب و نظام نوین جهانی ۲۲

۳ فصل سوم — چالش‌های جهانی ۳۵

۴ فصل چهارم — بیداری اسلامی و جهان جدید ۴۶

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام جامعه‌شناسی ۲ یازدهم - فصل اول

فرهنگ جهانی

فهرست

۱ صفحه ۳ · گفت‌وگو کنید — درس اول؛ جهان فرهنگی ... ۶
۲ صفحه ۳ · گفت‌وگو کنید — درس اول؛ گروه تلفیق ۷
۳ صفحه ۴ · بیندیشید — درس اول؛ جهان انسانی ۷
۴ صفحه ۵ · با هم تکمیل کنید — درس اول؛ نمودار جهان انسانی ... ۷
۵ صفحه ۵ · گفت‌وگو کنید — درس اول؛ ورود اندیشه‌ی فردی به فرهنگ ... ۸
۶ صفحه ۶ · بیندیشید — درس اول؛ جهان تکوینی ۸
۷ صفحه ۷ · بیندیشید — درس اول؛ تعامل جهان‌ها ۹
۸ صفحه ۷ · با هم تکمیل کنید — درس اول؛ نمودار جهان هستی ... ۹
۹ صفحه ۸ · بیندیشید — درس اول؛ دیدگاه‌های جهان‌ها ... ۹
۱۰ صفحه ۹ · فعالیت — درس اول؛ فیلم بچه‌های آسمان ... ۱۰
۱۱ صفحه ۹ · بیندیشید — درس اول؛ محیط‌زیست و تعامل جهان‌ها ... ۱۰
۱۲ صفحه ۹ · بیندیشید — درس اول؛ آیات و تعامل جهان‌ها ... ۱۰
۱۳ صفحه ۱۰ · خلاصه کنید — درس اول؛ جهان فرهنگی ۱۱
۱۴ صفحه ۱۱ · گفت‌وگو کنید — درس دوم؛ فرهنگ‌های ایران ... ۱۲
۱۵ صفحه ۱۱ · با هم تکمیل کنید — درس دوم؛ تداوم تاریخی و گستره‌ی جغرافیایی ... ۱۲
۱۶ صفحه ۱۲ · بیندیشید — درس دوم؛ فرهنگ جهانی ۱۲
۱۷ صفحه ۱۳ · گفت‌وگو کنید — درس دوم؛ مدینه‌ی فاسقه ... ۱۳
۱۸ صفحه ۱۴ · بیندیشید — درس دوم؛ وجه اشتراک شعر و آیه ... ۱۳
۱۹ صفحه ۱۴ · بیندیشید — درس دوم؛ ارزش‌های جهان‌شمول ... ۱۴
۲۰ صفحه ۱۴ · با هم تکمیل کنید — درس دوم؛ انواع فرهنگ‌ها ... ۱۴
۲۱ صفحه ۱۵ · بیندیشید — درس دوم؛ نبود معیار حقیقت ... ۱۵
۲۲ صفحه ۱۷ · گفت‌وگو کنید — درس دوم؛ انسان‌های فرهنگ جهانی ... ۱۵
۲۳ صفحه ۱۷ · با هم تکمیل کنید — درس دوم؛ ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب ... ۱۵
۲۴ صفحه ۱۸ · خلاصه کنید — درس دوم؛ فرهنگ جهانی ۱۶
۲۵ صفحه ۱۹ · بیندیشید — درس سوم؛ جامعه‌ی تغلب ۱۷
۲۶ صفحه ۲۲ · تحلیل کنید — درس سوم؛ تأثیرات فرهنگ سلطه ... ۱۷
۲۷ صفحه ۲۵ · گفت‌وگو کنید — درس سوم؛ تهاجم فرهنگی ... ۱۷
۲۸ صفحه ۲۵ · با هم تکمیل کنید — درس سوم؛ انواع استعمار ... ۱۸
۲۹ صفحه ۲۶ · خلاصه کنید — درس سوم؛ نمونه‌های فرهنگ جهانی (۱) ... ۱۸
۳۰ صفحه ۳۰ · تحقیق کنید — درس چهارم؛ ارزش‌های نادیده‌گرفته‌شده ... ۱۹

ایران توشه
وسیله‌ای برای موفقیت

۳۱ صفحه ۳۲ · تحقیق کنید — درس چهارم؛ ناسیونالیسم در جهان اسلام ... ۱۹

۳۲ صفحه ۳۲ · با هم تکمیل کنید — درس چهارم؛ مراحل گسترش فرهنگ اسلامی ... ۲۰

۳۳ صفحه ۳۳ · خلاصه کنید — درس چهارم؛ نمونه‌های فرهنگ جهانی (۲) ... ۲۰

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir

۱ صفحه ۳ گفت‌وگو کنید

به چهار گروه تقسیم شوید و در هر گروه، با توجه به آنچه خوانده‌اید، یکی از پرسش‌های زیر را بررسی کنید. برای هر گروه یک دبیر جلسه و یک نماینده انتخاب کنید. دبیر جلسه خلاصه‌ی گفت‌وگوهای اعضای گروه را ثبت می‌کند. نماینده‌ی هر گروه دست‌نوشته‌های دبیر جلسه را در کلاس می‌خواند.

تفاوت جهان اجتماعی و جهان طبیعی چیست؟

سال گذشته فرهنگ را چگونه تعریف کردید؟

فرهنگ چه نقشی در هویت‌یابی افراد و جهان اجتماعی دارد؟

هویت جهان اجتماعی بیشتر از لایه‌های عمیق فرهنگ (عقاید و ارزش‌ها) تأثیر می‌گیرد یا لایه‌های سطحی آن (هنجارها و نمادها)؟ چرا؟

گروه اول: جهان طبیعی پیش از انسان و مستقل از اراده‌ی او وجود دارد و قوانین ثابت و ناآگاهانه دارد؛ اما جهان اجتماعی را انسان‌ها با آگاهی، اندیشه و عمل مشترک خود می‌سازند و با تغییر باورها و رفتار آن‌ها دگرگون می‌شود. جهان اجتماعی معنادار و هدفمند است.

گروه دوم: فرهنگ مجموعه‌ی عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای مشترک مردم یک جامعه است که شیوه‌ی زندگی اجتماعی آن‌ها را شکل می‌دهد.

گروه سوم: فرهنگ به افراد جامعه هویت می‌دهد، یعنی می‌گوید چه کسی هستند، چگونه بیندیشند و رفتار کنند. جامعه نیز با فرهنگ خود از جوامع دیگر متمایز می‌شود و هویت اجتماعی می‌یابد.

گروه چهارم: هویت جهان اجتماعی بیشتر از لایه‌های عمیق فرهنگ یعنی عقاید و ارزش‌ها تأثیر می‌گیرد؛ زیرا هنجارها و نمادها بر پایه‌ی عقاید و ارزش‌ها شکل می‌گیرند و مانند میوه‌ها و برگ‌های درخت از ریشه تغذیه می‌کنند. هنجارها و نمادها می‌توانند تغییر کنند بی‌آنکه هویت اصلی عوض شود، اما تغییر عقاید و ارزش‌ها هویت را دگرگون می‌کند.

۲ صفحه ۳ گفت‌وگو کنید

نمایندگان گروه‌ها، گروه تلفیق را شکل دهند. اعضای گروه تلفیق درباره‌ی ارتباط مباحث گروه‌ها گفت‌وگو کنند، نتیجه و چکیده‌ی بحثشان را ارائه دهند و با راهنمایی دبیر آن را بازبینی کنند.

چکیده‌ی بحث: جهان اجتماعی برخلاف جهان طبیعی ساخته‌ی انسان‌هاست. فرهنگ، که همان عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای مشترک است، به این جهان شکل و هویت می‌دهد. در میان لایه‌های فرهنگ، عقاید و ارزش‌ها که در عمیق‌ترین لایه‌اند، بیشترین نقش را در هویت جهان اجتماعی دارند و هنجارها و نمادها نمود بیرونی آن‌ها هستند. پس هویت افراد و جامعه با فرهنگ، و فرهنگ با عقاید و ارزش‌ها پیوند دارد.

۳ صفحه ۴ بیندیشید

آیا می‌توانید برخی از پدیده‌هایی را که به جهان انسانی تعلق دارند نام ببرید؟

جهان انسانی محصول اندیشه و عمل انسان است. نمونه‌ها:

- زبان، خط، کتاب و دانش‌های گوناگون
- شهر، خانه، جاده، پل و ابزارهای ساخته‌ی انسان
- هنر، شعر، موسیقی و معماری
- قانون، دولت، نهادهای آموزشی و اقتصادی
- دین‌داری، آداب و رسوم و اخلاق اجتماعی

۴ صفحه ۵ با هم تکمیل کنید

نمودار زیر را کامل کنید. (جهان انسانی ← جهان ذهنی / جهان فرهنگی)

نمودار جهان انسانی

جهان انسانی	بخش فردی: جهان ذهنی	بخش اجتماعی: جهان فرهنگی
ویژگی	زندگی شخصی و فردی؛ ابعاد ذهنی، اخلاقی و روانی؛ دانسته‌ها، تجربه‌ها و خلقیات ویژه‌ی هر فرد	زندگی اجتماعی انسان‌ها؛ فرهنگ و شیوه‌ی زندگی مشترک که محصول آگاهی و عمل مشترک است
نمونه	اندیشیدن درباره‌ی یک موضوع، باورهای شخصی	گفتن و نوشتن اندیشه، رفتار با دیگران براساس اندیشه و تصمیم

میان دو بخش ذهنی و فرهنگی تناسب و هماهنگی وجود دارد.

۵ صفحه ۵ گفت‌وگو کنید

درباره‌ی راه‌های ورود یک اندیشه‌ی فردی به حوزه‌ی فرهنگ گفت‌وگو کنید.

اندیشه‌ی فردی تا زمانی که در ذهن فرد است به جهان ذهنی تعلق دارد؛ هنگامی که بیان یا اجرا شود وارد جهان فرهنگی می‌شود. راه‌های این ورود:

- بیان به صورت گفتار یا نوشتار، مانند نوشتن کتاب یا مقاله
- آفرینش اثر هنری، مانند ساختن مجسمه یا نقاشی
- رفتار براساس اندیشه و تصمیم با دیگران، مانند مهربانی و کمک به دیگری
- آموزش و انتقال اندیشه به دیگران و پذیرفته شدن آن توسط جامعه

۶ صفحه ۶ بیندیشید

میدانیم که تمامی پدیده‌های جهان هستی محصول زندگی انسان نیستند. آیا می‌توانید برخی از این پدیده‌ها را نام ببرید؟ ... جهان تکوینی شامل چه بخش‌هایی است؟

نمونه‌ی پدیده‌های غیرانسانی: کوه، دریا، خورشید و ستارگان، گیاهان و جانوران، باد و باران. جهان تکوینی پیش از انسان بوده و مستقل از خواست او وجود دارد.

بخش‌های آن به دو دیدگاه بستگی دارد: در یک دیدگاه تنها جهان طبیعت است؛ از نظر متفکران مسلمان جهان تکوینی شامل جهان طبیعت و جهان فوق طبیعت (ماوراءطبیعت، مانند فرشتگان) است.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۷ صفحه ۷ بیندیشید

درباره‌ی جهان‌های مختلف و رابطه‌ی آن‌ها با هم دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. آیا می‌توانید برخی از این دیدگاه‌ها را حدس بزنید؟

- جهان طبیعت مهم‌ترین جهان است و ذهن و فرهنگ نیز هویتی طبیعی و مادی دارند.
- جهان فرهنگی مهم‌ترین جهان است و جهان ذهنی و تکوینی تابع آن‌اند.
- هر سه جهان فرهنگی، ذهنی و تکوینی مهم‌اند و با یکدیگر تعامل دارند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸ صفحه ۷ با هم تکمیل کنید

با توجه به جهان‌هایی که تاکنون از آن‌ها سخن گفته‌ایم، نمودار زیر را کامل کنید. (جهان هستی)

نمودار جهان هستی

جهان هستی	شاخه‌ی اول	شاخه‌ی دوم
دسته‌ی اصلی	جهان تکوینی (مستقل از انسان)	جهان انسانی (محصول زندگی انسان)
بخش‌ها	جهان طبیعت و جهان فوق طبیعت (از نظر متفکران مسلمان)	جهان ذهنی (بخش فردی) و جهان فرهنگی (بخش اجتماعی)

هر سه جهان طبیعت، ذهن و فرهنگ با هم تعامل دارند؛ و از نظر قرآن جهان فوق طبیعت نیز بخشی از جهان تکوینی است.

۹ صفحه ۸ بیندیشید

شما کدام یک از دیدگاه‌ها را درست می‌دانید؟ فکر می‌کنید کدام یک فرصت تعامل صحیح انسان با خودش و جهان هستی را فراهم می‌کند؟

دیدگاه سوم درست‌تر است؛ زیرا جهان تکوینی، ذهنی و فرهنگی هر سه مهم‌اند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند. اگر فقط طبیعت را مهم بدانیم، تفاوت علوم انسانی و طبیعی و نقش اراده و فرهنگ انسان نادیده می‌ماند؛ و اگر فقط فرهنگ را مهم بدانیم، جهان طبیعت صرفاً ماده‌ی خام می‌شود و ذهن و اختیار فرد اهمیت خود را از دست می‌دهد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

تنها دیدگاه سوم، شناخت درست از انسان و جهان و در نتیجه تعامل صحیح با خود، جامعه و طبیعت را ممکن می‌سازد. در نگاه قرآن نیز جهان تکوینی با افراد و جوامع رفتاری حکیمانه دارد و فرد و جامعه هر دو مسئول‌اند.

۱۰ صفحه ۹ فعالیت

این فیلم را ببینید و مصادیق نگاه دینی سازنده‌ی فیلم را در آن بیابید و درباره‌ی آن گفت‌وگو کنید.

- انتخاب نام علی و زهرا برای دو قهرمان اصلی و نام «بچه‌های آسمان» برای فیلم
- باورهای عمیق مذهبی خانواده و رفتن علی به نماز و مسجد و کوچه‌ای با نوشته‌ی «یا صاحب‌الزمان»
- شرافت، قناعت و صداقت خانواده با وجود فقر
- نمایش تلاش، امید و مسئولیت‌پذیری فرزندان در برابر مشکل
- سکانس پایانی که ماهی‌ها به فرمان خدا به پای تاول‌زده‌ی علی بوسه می‌زنند و نشان می‌دهد جهان تکوینی به تلاش انسان پاسخ می‌دهد

گفت‌وگوی کلاسی: نگاه دینی فیلم نشان می‌دهد باور به خدا و تعامل جهان فرهنگی با جهان تکوینی در زندگی عادی مردم دیده می‌شود.

۱۱ صفحه ۹ بیندیشید

وضعیت امروزی محیط‌زیست، نتیجه‌ی چه باورهایی درباره‌ی انسان و طبیعت است؟

بحران محیط‌زیست نتیجه‌ی باورهایی است که طبیعت را فقط ماده‌ی خام و ابزار سود و بهره‌برداری انسان می‌دانند، آن را بی‌روح و فاقد حرمت می‌پندارند، انسان را مالک مطلق و برتر از طبیعت می‌دانند و جنبه‌های معنوی و مسئولیت انسان در برابر خدا و طبیعت را نادیده می‌گیرند. این نگاه به مصرف‌گرایی و تخریب منابع انجامیده است.

۱۲ صفحه ۹ بیندیشید

برخی آیات قرآن کریم، مانند آیه‌ی ۴۱ سوره‌ی روم، آیه‌ی ۹۶ سوره‌ی اعراف و آیه‌ی ۲۷۶ سوره‌ی بقره از تعامل فعال جهان تکوینی با جهان فرهنگی سخن می‌گویند. نمونه‌های این تعامل را در این آیات بیابید.

- **روم (۴۱):** فساد در خشکی و دریا به سبب اعمال مردم آشکار شد تا خدا برخی از نتایج کارهایشان را به آنان بچشاند؛ یعنی اعمال انسان‌ها بر طبیعت اثر می‌گذارد.

- **اعراف (۹۶):** اگر مردم شهرها ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه می‌کردند، برکات آسمان و زمین بر آن‌ها گشوده می‌شد؛ اما چون تکذیب کردند به کیفر اعمالشان گرفتار شدند.
- **بقره (۲۷۶):** خداوند ربا را نابود می‌کند و صدقات را افزایش می‌دهد؛ یعنی رفتار اقتصادی انسان بر برکت و رشد مال اثر دارد.

در همه‌ی آیات، باور و رفتار انسان‌ها (جهان فرهنگی) بر جهان تکوینی اثر می‌گذارد و جهان تکوینی نیز با آنان رفتاری حکیمانه دارد.

۱۳ صفحه ۱۰ **خلاصه کنید**

خلاصه کنید: برای پیدا کردن مطالب مهم درس از خود بپرسید این درس به دنبال پاسخ دادن به چه پرسش‌هایی است. مطالب مهم درس را در قالب جمله بنویسید. (در قسمت «مفاهیم اساسی»، مفاهیم را تعریف کنید یا ارتباط آن‌ها را نشان دهید.)

فرض کنید می‌خواهید مطالبی را که در این درس یاد گرفته‌اید به زبان و قلم خودتان به دیگران آموزش دهید.

مفاهیم اساسی: جهان فرهنگی، جهان ذهنی، جهان انسانی، جهان تکوینی، جهان طبیعت، عقاید اساسی (هستی‌شناسانه، انسان‌شناسانه، معرفت‌شناسانه).

- هر فرهنگ در عمیق‌ترین لایه‌ی خود به پرسش‌های بنیادین هستی‌شناسانه، انسان‌شناسانه و معرفت‌شناسانه پاسخ می‌دهد و این پاسخ‌ها شالوده‌ی آن فرهنگ‌اند.
- جهان انسانی به بخش فردی (جهان ذهنی) و بخش اجتماعی (جهان فرهنگی) تقسیم می‌شود.
- جهان فرهنگی محصول آگاهی و عمل مشترک انسان‌هاست و با جهان ذهنی هماهنگ است.
- جهان تکوینی مستقل از انسان است و از نظر متفکران مسلمان شامل جهان طبیعت و فوق طبیعت می‌شود.
- جهان‌های ذهنی، فرهنگی و تکوینی با هم رابطه و تعامل دارند و قرآن بر این تعامل تأکید می‌کند.

متن خلاصه: جهان هستی از جهان تکوینی و جهان انسانی ساخته شده است. جهان انسانی، که محصول اندیشه و عمل انسان است، بخش فردی (جهان ذهنی) و بخش اجتماعی (جهان فرهنگی) دارد. بخش اجتماعی هویتی فرهنگی دارد و فرهنگ با پاسخ به پرسش‌های بنیادین بشر شکل می‌گیرد. جهان‌ها با هم تعامل دارند و شناخت درست این روابط به تعامل صحیح انسان با خود، جامعه و طبیعت می‌انجامد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۴ صفحه ۱۱ گفت‌وگو کنید

در سرزمین پهناور ایران در طول تاریخ چه فرهنگ‌هایی شکل گرفته‌اند؟ چه عناصری از این فرهنگ‌ها باقی مانده است؟

در این سرزمین فرهنگ‌های گوناگونی مانند فرهنگ عیلامی، هخامنشی، اشکانی، ساسانی و در دوره‌ی اسلامی فرهنگ ایرانی ـ اسلامی شکل گرفته است.

عناصر باقی‌مانده: زبان فارسی، جشن‌هایی مانند نوروز و مهرگان و چهارشنبه‌سوری، شعر و ادب، برخی نام‌ها، معماری و باغ‌سازی ایرانی، فرش، و آداب مهمان‌نوازی.

۱۵ صفحه ۱۱ با هم تکمیل کنید

جدول فرهنگ، نمونه، تداوم تاریخی بالا، گستره‌ی جغرافیایی وسیع را کامل کنید.

فرهنگ‌ها از نظر تداوم تاریخی و گستره‌ی جغرافیایی

فرهنگ	نمونه	تداوم تاریخی بالا	گستره‌ی جغرافیایی وسیع
ژاپن	فرهنگ ژاپنی	✓	—
اینکاها	فرهنگ اینکایی (آمریکای جنوبی)	—	—
اسلام	فرهنگ اسلامی	✓	✓
مسیحیت	فرهنگ مسیحی	✓	✓
ایران باستان	فرهنگ هخامنشی و ساسانی	✓	—
مغول	فرهنگ مغولی	—	✓

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۶ صفحه ۱۲ بیندیشید

فرهنگ جهانی چیست؟ چرا برخی از فرهنگ‌ها جهانی می‌شوند؟

فرهنگ جهانی فرهنگی است که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می‌کند و در جهان گسترش می‌یابد.

فرهنگ‌ها به دو دلیل جهانی می‌شوند: (۱) فرهنگی که عقاید و ارزش‌هایش سعادت همه‌ی انسان‌ها را دنبال می‌کند و عام و جهان‌شمول است؛ (۲) فرهنگی که عقاید و ارزش‌هایش قومی است ولی نگاهی سلطه‌جویانه دارد و با قدرت از مرزهای خود فراتر می‌رود. فرهنگ‌های قومی بدون نگاه سلطه‌جویانه جهانی نمی‌شوند.

۱۷ صفحه ۱۳ گفت‌وگو کنید

فرهنگی که عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و رفتارهای آن مطابق نیازهای فطری باشد همان فرهنگ حق است. فارابی جامعه‌ای را که عقاید و ارزش‌های آن حق باشد اما هنجارها و رفتارهای آن موافق و همسو با حق نباشد، «مدینه‌ی فاسقه» می‌نامد. درباره‌ی نمونه‌های تاریخی فرهنگ‌هایی که در آن‌ها عقاید و ارزش‌ها با هنجارها و رفتارهایشان سازگار نیست، گفت‌وگو کنید.

- جامعه‌ی اسلامی در دوران خلافت: عقاید و ارزش‌های اسلامی (عدالت، برابری، اخوت) وجود داشت، اما در رفتار حاکمان، اشرافی‌گری، تبعیض قومی و قبیله‌ای و ظلم دیده می‌شد.
- جوامعی که از حقوق بشر، آزادی و برابری سخن می‌گویند ولی در عمل به استعمار و تبعیض نژادی دست زده‌اند.
- جوامعی که از عدالت دم می‌زنند ولی رفتار مسئولان آن‌ها با ثروت‌اندوزی و رانت همراه است.

در چنین جوامعی میان آنچه ادعا می‌شود و آنچه انجام می‌شود فاصله است و به همین دلیل فرهنگ آن‌ها ناپایدار و ناکارآمد می‌شود.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۸ صفحه ۱۴ بیندیشید

به نظر شما وجه اشتراک مطالب بالا چیست؟ (شعر صائب تبریزی: «تار و پود عالم امکان به هم پیوسته است / عالمی را شاد کرد آن کس که یک دل شاد کرد» و آیه‌ی ۳۲ سوره‌ی مائده)

هر دو بر ارزش جان و شادی یک انسان و پیوند همه‌ی انسان‌ها تأکید می‌کنند. در شعر شاد کردن یک دل مثل شاد کردن جهان است و در آیه کشتن یک انسان بی‌گناه مانند کشتن همه‌ی مردم و نجات یک انسان مثل زنده کردن همه است؛ یعنی کرامت انسان‌ها مشترک است و رفتار با یک انسان بر همه‌ی بشر اثر دارد. این همان عقاید و ارزش‌های مشترک انسانی است.

۱۹ صفحه ۱۴ بیندیشید

آیا می‌توانید به برخی از ارزش‌های عام و جهان‌شمول اشاره کنید؟

- حقیقت (حق‌گرایی)
- معنویت
- عدالت
- آزادی
- تعهد و مسئولیت
- عقلانیت
- احترام به کرامت انسانی و پذیرش تفاوت‌ها

۲۰ صفحه ۱۴ با هم تکمیل کنید

جدول انواع فرهنگ‌ها براساس قابلیت جهانی شدن، نمونه‌ها و پیامد را کامل کنید.

انواع فرهنگ‌ها براساس قابلیت جهانی شدن

انواع فرهنگ‌ها براساس قابلیت جهانی شدن	نمونه‌ها	پیامد
دارای ارزش‌های عام و جهان‌شمول	اسلام و ارزش‌های توحیدی و انسانی	جهانی شدن سالم؛ دنبال کردن سعادت همه‌ی انسان‌ها، همزیستی و صلح
دارای ارزش‌های قومی و قبیله‌ای با نگاه سلطه‌جویانه	صهیونیسم، سرمایه‌داری، جامعه‌ی تغلب، امپراتوری‌های جهانگشا	جهانی شدن همراه با سلطه؛ تقسیم جهان به مرکز و پیرامون و نابرابری، بهره‌کشی و جنگ
دارای ارزش‌های قومی و قبیله‌ای بدون نگاه سلطه‌جویانه	فرهنگ‌های قومی و بومی مانند اینکاها	از محدوده‌ی قوم و منطقه‌ی خود فراتر نمی‌روند و جهانی نمی‌شوند

۲۱ صفحه ۱۵ بیندیشید

تصور کنید ما انسان‌ها برای تشخیص صحیح یا غلط بودن اندیشه‌ها، افکار و اعمال هیچ‌گونه میزان و معیاری نداشتیم. در آن صورت، چه وضعیتی پیدا می‌کردیم؟ در چه صورت یک فرهنگ از چنین معیارهایی محروم می‌شود؟

در این صورت هر کس هر چه می‌خواست درست می‌پنداشت، گفت‌وگو و داوری درباره‌ی ارزش‌ها بی‌معنا می‌شد، حق و باطل و ظالم و مظلوم از هم جدا نمی‌شدند و قدرتمندان هر چه می‌خواستند توجیه می‌کردند؛ جامعه به هرج‌ومرج و بحران می‌افتاد.

فرهنگی که به حقیقت قائل نباشد از چنین معیارهایی محروم می‌شود؛ زیرا نمی‌تواند عقاید و ارزش‌های خود را بسنجد و از حقانیت آن‌ها دفاع کند.

۲۲ صفحه ۱۷ گفت‌وگو کنید

پیش از این، درباره‌ی تناسب زندگی فردی با زندگی فرهنگی سخن گفتیم. اگر فرهنگ جهانی ویژگی‌های جهان‌شمول گفته شده را داشته باشد، انسان‌هایی که در چنین فرهنگی پرورش می‌یابند چه ویژگی‌هایی خواهند داشت؟ چه انسان‌هایی و با چه ویژگی‌هایی می‌توانند چنین فرهنگی را پدید آورند؟

انسان‌های پرورش‌یافته در چنین فرهنگی حقیقت‌جو، معنوی، عدالت‌خواه، آزاده، مسئولیت‌پذیر و اهل تعقل و گفت‌وگو هستند و تفاوت‌ها را محترم می‌شمارند؛ مقهور جبر و سلطه نمی‌شوند و به دیگران ظلم نمی‌کنند.

کسانی می‌توانند چنین فرهنگی را بسازند که خود به حقیقت، معنویت و عدالت ایمان داشته باشند، به رشد انسان‌ها و آزادی آن‌ها از قید و بندهای ظالمانه علاقه‌مند باشند، مسئولیت جامعه را بپذیرند و برای پاسخ به پرسش‌های ثابت و متغیر بشر بیندیشند و تلاش کنند.

۲۳ صفحه ۱۷ با هم تکمیل کنید

جدول ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب و توضیحات را کامل کنید.

ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب

توشه‌ای برای موفقیت

ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب	توضیحات
حقیقت	باور به حقیقت و معیار سنجش عقاید و ارزش‌ها؛ فقدان آن دفاع از حقانیت ارزش‌ها را ناممکن می‌کند.
معنویت	توجه به نیازهای ابدی و معنوی انسان در کنار نیازهای مادی؛ نبود آن به بحران‌های روحی و روانی می‌انجامد.
عدالت	جلوگیری از قطبی شدن جهان، بهره‌کشی و پایمال شدن حقوق انسان‌ها.
آزادی	رهایی انسان از قید و بندهایی که مانع کمال و حقوق او می‌شوند؛ با پاسخ به «آزادی از چه؟» و «آزادی برای چه؟».
تعهد و مسئولیت	ایجاد روحیه‌ی مسئولیت در انسان‌ها و نفی جبرگرایی برای تحقق ارزش‌های جهان‌شمول.
عقلانیت	پاسخ به پرسش‌های ثابت بشر (مانند معنای مرگ و زندگی) و پاسخ به پرسش‌های متغیر بشر (مانند محیط‌زیست و پیری جمعیت) براساس عقاید بنیادین.

۲۴ صفحه ۱۸ **خلاصه کنید**

خلاصه کنید: مطالب مهم درس را در قالب جمله بنویسید. مفاهیم اساسی درس (فرهنگ جهانی و ...) را تعریف کنید یا ارتباط آن‌ها را نشان دهید.

مفاهیم اساسی: فرهنگ جهانی، فرهنگ سلطه (استکبار)، منطقه‌ی مرکزی و پیرامونی، فرهنگ حق، مدینه‌ی فاسقه، ارزش‌های جهان‌شمول (حقیقت، معنویت، عدالت، آزادی، مسئولیت، عقلانیت).

- فرهنگی که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می‌کند و در پهنه‌ی جهان گسترش می‌یابد، فرهنگ جهانی است.
- فرهنگ‌های قومی، فقط با نگاه سلطه‌جویانه جهانی می‌شوند؛ مانند صهیونیسم و سرمایه‌داری که جهان را به مرکز و پیرامون تقسیم می‌کنند.
- فرهنگی که سلطه‌ی یک قوم یا گروه را بر دیگران می‌آورد و آن‌ها را ناتوان می‌کند فرهنگ سلطه یا استکبار است.
- فرهنگ جهانی مطلوب سعادت همه‌ی انسان‌ها را می‌خواهد و عقاید و ارزش‌های عام مانند حقیقت، معنویت، عدالت، آزادی، مسئولیت و عقلانیت دارد.
- فرهنگ جهانی مطلوب تفاوت‌ها را می‌پذیرد و محترم می‌شمارد؛ مانند مراسم حج.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۵ صفحه ۱۹ بیندیشید

آیا فارابی با این توضیحات، آرمان و ارزش اجتماعی برتر جامعه‌ی تغلب را به شما معرفی کرده است؟ آیا چنین فرهنگی در محدوده‌ی مرزهای جغرافیایی و قومی خود باقی می‌ماند؟ اگر چنین فرهنگی در راه جهانی شدن قدم بگذارد، چه آثار و نتایجی در پی دارد؟

آرمان برتر: بله، ارزش اجتماعی برتر جامعه‌ی تغلب غلبه بر دیگر ملت‌ها و تحقیر و تسلط بر آن‌هاست؛ آنان خود را برتر می‌دانند و می‌خواهند دیگران آن‌ها را ستایش کنند.

باقی ماندن در مرزها: خیر؛ چون هدف آن‌ها غلبه بر دیگران است، از مرزهای جغرافیایی و قومی خود عبور می‌کنند.

آثار: اگر چنین فرهنگی جهانی شود، فرهنگ سلطه و استکبار پدید می‌آید؛ جهان به مرکز و پیرامون تقسیم می‌شود، ملت‌ها خوار و مقهور و بهره‌کشی می‌شوند، نابرابری و جنگ و کشتار و تقابل فرهنگ‌ها افزایش می‌یابد و هویت و استقلال ملت‌ها از بین می‌رود.

۲۶ صفحه ۲۲ تحلیل کنید

به نظر شما فرهنگ سلطه به‌دنبال چه نوع تأثیرات فرهنگی بر جوامع مغلوب است؟ چرا؟

فرهنگ سلطه می‌کوشد عقاید، ارزش‌ها، زبان و سبک زندگی خود را در جوامع مغلوب رواج دهد و آن‌ها را به برتری فرهنگ خود قانع کند و هویت فرهنگی خود آنان را سست یا حذف کند.

دلیل: غلبه‌ی نظامی به تنهایی پایدار نیست و با ضعف قدرت مهاجم از بین می‌رود، ولی اگر ملتی هویت فرهنگی خود را از دست بدهد و برتری فرهنگ غالب را بپذیرد، خود برای مسیر دلخواه سلطه‌گر حرکت می‌کند و سلطه ادامه می‌یابد و منابع و بازارش در اختیار او می‌ماند.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۲۷ صفحه ۲۵ گفت‌وگو کنید

مفاهیمی چون «تهاجم فرهنگی»، «شبیخون فرهنگی» و «ناتوی فرهنگی» به کدام یک از مراحل استعمار مرتبط‌اند؟ به نظر شما کشور ما برای مقابله با این شکل از استعمار چه ظرفیت‌هایی دارد؟

این مفاهیم به مرحله‌ی استعمار فرانو مرتبط‌اند که در آن استعمارگران بیش از ابزارهای نظامی، با ابزارهای فرهنگی و علمی، به‌ویژه رسانه‌ها و فناوری اطلاعات، به عقاید و ارزش‌های فرهنگ‌های دیگر هجوم می‌برند.

ظرفیت‌های کشور ما: فرهنگ غنی ایرانی ـ اسلامی و عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول اسلام، زبان و ادب فارسی، میراث تاریخی و هنری، تجربه‌ی انقلاب اسلامی و مقاومت، جوانان تحصیل‌کرده، دانشمندان و علمای دینی، و امکان تولید محتوای رسانه‌ای و فناوری بومی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۸ صفحه ۲۵ با هم تکمیل کنید

جدول انواع استعمار و ابزارها را کامل کنید.

انواع استعمار

انواع استعمار	ابزارها	وضعیت استعمارگران و مجریان
استعمار قدیم	قدرت نظامی و سیاسی، اشغال مستقیم سرزمین‌ها	استعمارگران آشکار و حاضر در مستعمره
استعمار نو	قدرت اقتصادی، سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی و سیاسی، دولت‌های دست‌نشانده و کودتا	استعمارگران پنهان و مجریان آشکار
استعمار فرانو	ابزارهای فرهنگی و علمی، به‌ویژه رسانه‌ها و فناوری اطلاعات	استعمارگران و مجریان هر دو پنهان

۲۹ صفحه ۲۶ خلاصه کنید

خلاصه کنید: مطالب مهم درس را در قالب جمله بنویسید. مفاهیم اساسی (فرهنگ سلطه و ...) را تعریف کنید یا ارتباط آن‌ها را نشان دهید.

مفاهیم اساسی: فرهنگ سلطه، جهانگشایی و امپراتوری، امپریالیسم، استعمار، استعمار نو، استعمار فرانو، تهاجم فرهنگی.

- برخی فرهنگ‌ها سلطه بر دیگران را ارزش برتر می‌دانند و با جهانگشایی و امپراتوری از مرزهای خود عبور می‌کنند.
- غلبه‌ی نظامی همیشه به غلبه‌ی فرهنگی نمی‌انجامد؛ مغولان و سلوکیان نتوانستند فرهنگ خود را گسترش دهند و مغولان در فرهنگ اقوام مغلوب هضم شدند.
- امپریالیسم به هر نوع سلطه گفته می‌شود و صورت‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دارد.
- استعمار از قرن پانزدهم میلادی توسط اروپاییان آغاز شد و در قرن نوزدهم به اوج رسید؛ با برده‌داری و نسل‌کشی بومیان همراه بود.
- استعمار نو با استفاده از مجریان بومی، نهادهای بین‌المللی و کودتا و استعمار فرانو با ابزارهای فرهنگی و رسانه‌ای و هدف قرار دادن هویت فرهنگی ملت‌ها شکل گرفت.

۳۰ صفحه ۳۰ تحقیق کنید

در کتاب جامعه‌شناسی (۱) با ارزش‌های اجتماعی اسلام آشنا شدید. کدام یک از این ارزش‌ها با حاکمیت‌های قومی ـ قبیله‌ای نادیده گرفته می‌شد؟ درباره‌ی نادیده انگاشتن ارزش‌های اجتماعی چون اخوت اسلامی، عدالت، ضابطه‌گرایی (در مقابل رابطه‌گرایی) و ... تحقیق کنید.

- **اخوت اسلامی:** اسلام همه‌ی مسلمانان را برادر می‌داند، اما حاکمان قومی و قبیله‌ای (مانند برخی خلفای اموی که عرب را بر غیرعرب برتر می‌دانستند) برتری قومی و نژادی را جایگزین کردند و میان مسلمانان تبعیض گذاشتند.
- **عدالت:** بیت‌المال میان خویشان و قبیله‌ی حاکم تقسیم و ثروت در دست اشراف انباشته شد و حق مردم ضایع گردید.
- **ضابطه‌گرایی:** به جای شایستگی، تقوا و قانون، خویشاوندی و وابستگی قبیله‌ای ملاک انتصاب‌ها و تصمیم‌ها شد؛ یعنی رابطه‌گرایی جای ضابطه‌گرایی را گرفت.
- **برابری و مشورت:** سلطنت موروثی جای شورا و مسئولیت‌پذیری حاکم در برابر مردم را گرفت.

نتیجه: ارزش‌های اجتماعی اسلام در ظاهر پذیرفته می‌شدند ولی در رفتار قدرت‌ها بر پایه‌ی روابط قبیله‌ای نادیده گرفته می‌شدند.

۳۱ صفحه ۳۲ تحقیق کنید

درباره‌ی تأثیرات صد سال اخیر ناسیونالیسم در جهان اسلام تحقیق کنید.

- ناسیونالیسم (ملی‌گرایی) قوم، نژاد، زبان و سرزمین را اساس هویت قرار می‌دهد و پیوند دینی را کم‌رنگ می‌کند.
- پس از فروپاشی عثمانی، مرزبندی‌های ملی تحت حمایت قدرت‌های استعماری، جهان اسلام را به کشورهای کوچک‌تر و رقیب تقسیم کرد.
- وحدت امت اسلامی تضعیف و اختلاف‌های قومی، عربی ـ ترکی و عربی ـ ایرانی تشدید شد.
- استعمارگران از آن برای حذف مظاهر فرهنگ اسلامی و تضعیف مقاومت جوامع مسلمان استفاده کردند.
- به دلیل ناهماهنگی با فرهنگ مردم مسلمان، مردم آن را کمتر پذیرفتند و جنبش‌های دینی در برابر آن پدید آمد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۳۲ صفحه ۳۲ با هم تکمیل کنید

نمودار مراحل گسترش فرهنگ اسلامی (عصر نبوی، دوران خلافت، دوران استعمار، عصر بیداری) را کامل کنید.

مراحل گسترش فرهنگ اسلامی

مرحله	ویژگی‌ها
عصر نبوی	شبه‌جزیره فرهنگ جاهلی قبیله‌ای داشت؛ پیامبر پس از ۱۳ سال دعوت و ۱۰ سال حکومت موانع سیاسی را برطرف کرد، گروه‌ها به اسلام گرویدند و نامه‌ی دعوت به ایران و روم فرستاده شد.
دوران خلافت	از رحلت پیامبر تا خلافت اموی، عباسی و عثمانی؛ ارزش‌های جاهلی و روابط قبیله‌ای دوباره پدیدار شد، اما عالمان مسلمان ارزش‌های جهانی اسلام را از مرزها عبور دادند و مهاجمان را در خود هضم کردند.
دوران استعمار	نفوذ و سلطه‌ی دولت‌های غربی؛ استبداد قومی به استبداد استعماری تبدیل شد و برای تأمین نیاز غرب مظاهر فرهنگ اسلامی را حذف می‌کرد.
عصر بیداری	مقاومت ریشه‌دار در فرهنگ اسلامی و هشدار متفکران جهان اسلام؛ انقلاب اسلامی ایران نقطه‌ی عطف و آغاز مرحله‌ی جدید گسترش فرهنگ جهانی اسلام است.

۳۳ صفحه ۳۳ خلاصه کنید

خلاصه کنید: مطالب مهم درس را در قالب جمله بنویسید. مفاهیم اساسی (عقاید و ارزش‌های جهانی اسلام و ...) را تعریف کنید یا ارتباط آن‌ها را نشان دهید.

مفاهیم اساسی: عقاید و ارزش‌های جهانی اسلام، توحید، فطرت، عصر نبوی، دوران خلافت، دوران استعمار، عصر بیداری اسلامی، ناسیونالیسم.

- دین اسلام عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول دارد؛ توحید، انسان مختار و مسئول و خلیفه‌ی خدا، و عقل، عدالت و آزادی مستضعفان از ارکان آن است.
- فرهنگ اسلامی چهار مرحله‌ی تاریخی داشته است: عصر نبوی، دوران خلافت، دوران استعمار و عصر بیداری اسلامی.
- در دوران خلافت و با غلبه‌ی قدرت‌های قومی و قبیله‌ای، ظرفیت‌های فرهنگ اسلامی کامل آشکار نشد اما عالمان مسلمان آن را گسترش دادند.
- در دوران استعمار، استبداد قومی به استبداد استعماری تبدیل شد و مظاهر فرهنگ اسلامی حذف می‌شد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

- انقلاب اسلامی ایران نقطه‌ی عطف بازگشت به فرهنگ اسلامی و آغاز مرحله‌ی جدید گسترش فرهنگ جهانی اسلام است.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام جامعه‌شناسی ۲ یازدهم - فصل دوم

فرهنگ معاصر غرب و نظام نوین جهانی

فهرست

۳۴ صفحه ۳۸ · تأمل کنید — درس پنجم - سکولاریسم ۲۳

۳۵ صفحه ۳۹ · گفت‌وگو کنید — درس پنجم - اومانیسم و دین‌داران ... ۲۳

۳۶ صفحه ۴۱ · مقایسه کنید — درس پنجم - حقوق بشر در دو فرهنگ ... ۲۳

۳۷ صفحه ۴۳ · مقایسه کنید — درس پنجم - روشنگری غرب ... ۲۴

۳۸ صفحه ۴۳ · با هم تکمیل کنید — درس پنجم - باورهای بنیادین غرب و فرهنگ توحیدی ... ۲۴

۳۹ صفحه ۴۴ · خلاصه کنید — درس پنجم - آنچه از این درس آموختیم ... ۲۵

۴۰ صفحه ۴۸ · تحقیق کنید — درس ششم - جنگ‌های صلیبی و فتح قسطنطنیه ... ۲۵

۴۱ صفحه ۵۰ · گفت‌وگو کنید — درس ششم - نقش فلسفه‌های روشنگری ... ۲۶

۴۲ صفحه ۵۳ · گفت‌وگو کنید — درس ششم - ترتیب تاریخی تحولات غرب ... ۲۷

۴۳ صفحه ۵۴ · خلاصه کنید — درس ششم - آنچه از این درس آموختیم ... ۲۷

۴۴ صفحه ۵۷ · مقایسه کنید — درس هفتم - مراحل استعمار ... ۲۸

۴۵ صفحه ۶۲ · با هم تکمیل کنید — درس هفتم - حالت‌های جامعهٔ جهانی ... ۲۹

۴۶ صفحه ۶۳ · خلاصه کنید — درس هفتم - آنچه از این درس آموختیم ... ۲۹

۴۷ صفحه ۶۴ · فعالیت — درس هشتم - ابعاد نظام جهانی ... ۳۰

۴۸ صفحه ۶۷ · تحقیق کنید — درس هشتم - اقتصاد ایران ... ۳۰

۴۹ صفحه ۶۷ · گفت‌وگو کنید — درس هشتم - هویت کشورهای تازه‌تأسیس ... ۳۱

۵۰ صفحه ۶۹ · مطالعه کنید — درس هشتم - پیمان‌های مقاومت ... ۳۲

۵۱ صفحه ۷۱ · گفت‌وگو کنید — درس هشتم - علوم و فناوری هسته‌ای ... ۳۲

۵۲ صفحه ۷۱ · با هم تکمیل کنید — درس هشتم - مدیریت فرهنگی جوامع غیرغربی ... ۳۳

۵۳ صفحه ۷۲ · خلاصه کنید — درس هشتم - آنچه از این درس آموختیم ... ۳۳

۳۴ صفحه ۳۸ تأمل کنید

دربارهٔ سکولاریسم چه می‌دانید؟

سکولاریسم به معنای رویکرد دنیوی و صرفاً این‌جهانی به هستی است. در این رویکرد همهٔ ظرفیت‌های انسان متوجه آرمان‌ها و اهداف دنیوی می‌شود و ابعاد معنوی انسان و جهان یا به فراموشی سپرده می‌شود یا به‌صورت گزینشی در خدمت نیازهای دنیوی قرار می‌گیرد. سکولاریسم پاسخ فرهنگ معاصر غرب به پرسش‌های هستی‌شناسانهٔ بشر و جهان‌بینی این فرهنگ است و به دو دستهٔ «آشکار» (انکار آشکار ابعاد غیرمادی جهان) و «پنهان» (استفادهٔ گزینشی از باورهای دینی در خدمت اهداف دنیوی، مانند پروتستانتیسم) تقسیم می‌شود.

۳۵ صفحه ۳۹ گفت‌وگو کنید

ـ پیش از این، رفتار دنیاگرایانی که در جهان معنوی و دینی زندگی می‌کنند و دینداری که در جهان سکولار زندگی می‌کنند با هم مقایسه شده است. با تأمل در این مقایسه، دربارهٔ نقش فرهنگ غالب در جهت‌گیری افراد گفت‌وگو کنید.

ـ آیا عقاید و رفتارهای دینی، آثار دنیوی ندارند و آیا بیان آثار دنیوی آنها اشکالی دارد؟ در چه صورت پرداختن به آثار دنیوی عقاید و رفتارهای دینی مشکل‌ساز می‌شود؟

نقش فرهنگ غالب: فرهنگ غالب، چارچوب فکری و ارزشی افراد را شکل می‌دهد. در جهان دینی، دنیاگرایان ناچارند دنیاطلبی خود را پنهان کنند و با پوشش دینی توجیه نمایند؛ زیرا فرهنگ غالب، دنیا را هدف برتر نمی‌داند. در جهان سکولار، برعکس، دین‌داران ناگزیرند هنجارها و رفتارهای دینی خود را با توجیه دنیوی (مثلاً فایدهٔ جسمانی نماز) بیان کنند. پس فرهنگ غالب جهت‌گیری و حتی شیوهٔ توجیه رفتار افراد را تعیین می‌کند.

آثار دنیوی دین: عقاید و رفتارهای دینی آثار دنیوی هم دارند (مانند سلامت، نظم و آرامش) و بیان این آثار به‌خودی‌خود اشکالی ندارد. مشکل زمانی پیش می‌آید که آثار دنیوی تنها دلیل و هدف رفتار دینی معرفی شوند و بُعد معنوی و الهی آن، یعنی تقرب به خدا، به فراموشی سپرده شود؛ در این صورت دین ابزار اهداف دنیوی می‌شود.

۳۶ صفحه ۴۱ مقایسه کنید

تفاوت حقوق بشر را در دو فرهنگ دینی و سکولار بیان کنید.

مقایسهٔ حقوق انسان در فرهنگ دینی و فرهنگ سکولار

ویژگی	فرهنگ دینی (حقوق فطری الهی)	فرهنگ سکولار (حقوق طبیعی بشر)
مبنا	فطرت الهی انسان و ربوبیت خداوند	اندیشهٔ اومانیستی؛ خواسته‌ها، عادت‌ها و تمایلات طبیعی آدمیان
نگاه به انسان	توجه به ابعاد معنوی و دنیوی انسان	توجه صرف به نیازهای طبیعی و این‌جهانی
راه شناخت	وحی و عقل	خواست و نیازهای طبیعی انسان

۳۷ صفحه ۴۳ **مقایسه کنید**

با توجه به آنچه گفته شد، ویژگی‌های روشنگری غرب و پیامدهای آن را در دوره‌های زمانی زیر مقایسه کنید.

روشنگری

دورهٔ زمانی	ویژگی	پیامد
قرون هفدهم و هجدهم	عقل‌گرایی، نفی وحی	دئیسم
قرون نوزدهم و بیستم	حس‌گرایی (تجربه‌گرایی)، نفی عقل و وحی	علم تجربی سکولار و دانش ابزاری
پایان قرن بیستم	افول حس‌گرایی و تجربه‌گرایی؛ نفی تجربه، عقل و وحی	بحران معرفتی

۳۸ صفحه ۴۳ **با هم تکمیل کنید**

با هم تکمیل کنید: جدول عقاید و ارزش‌های بنیادین فرهنگ معاصر غرب و فرهنگ توحیدی (هستی‌شناختی، انسان‌شناختی، معرفت‌شناختی)

عقاید و ارزش‌های بنیادین

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

	فرهنگ معاصر غرب	فرهنگ توحیدی
هستی‌شناختی	سکولاریسم (نگاه صرفاً دنیوی و این‌جهانی به هستی)	توحید؛ خداوند در کانون هستی است و دنیا وسیله‌ای برای اهداف معنوی است
انسان‌شناختی	اومانیسم (اصالت انسان دنیوی و این‌جهانی)	انسان آیت و نشانهٔ خداوند و خلیفهٔ او در زمین است
معرفت‌شناختی	روشنگری در معنای خاص (کنار گذاشتن وحی و شهود؛ عقل‌گرایی یا حس‌گرایی)	روشنگری در معنای عام (استفاده از وحی، عقل و تجربه برای شناخت حقیقت)

۳۹ صفحه ۴۴ **خلاصه کنید**

آنچه از این درس آموختیم: «سکولاریسم ..... ـ سکولاریسم پاسخ فرهنگ معاصر غرب به پرسش‌های هستی‌شناسانهٔ بشر است.» مفاهیم اساسی درس را بنویسید و درس را خلاصه کنید.

مفاهیم اساسی: سکولاریسم (آشکار و پنهان)، اومانیسم، روشنگری، دئیسم، دانش ابزاری، بحران معرفت‌شناختی، حقوق فطری الهی و حقوق طبیعی بشر.

خلاصه: عقاید و ارزش‌های بنیادین هر فرهنگ پاسخ به پرسش‌های هستی‌شناسانه، انسان‌شناسانه و معرفت‌شناسانه است. پاسخ فرهنگ معاصر غرب به این پرسش‌ها به‌ترتیب سکولاریسم، اومانیسم و روشنگری است. سکولاریسم یعنی نگاه صرفاً دنیوی به هستی که از آن اومانیسم، یعنی اصالت انسان دنیوی، نتیجه می‌شود. اومانیسم در هنر (توجه به بعد جسمانی)، ادبیات (رمان) و حقوق (حقوق طبیعی بشر) بروز یافته است. روشنگری در معنای خاص، معرفت‌شناسی غرب است که وحی و شهود را کنار می‌گذارد؛ در قرون هفدهم و هجدهم عقل‌گرا بود و به دئیسم انجامید، در قرون نوزدهم و بیستم حس‌گرا شد و دانش ابزاری پدید آورد و از پایان قرن بیستم با بحران معرفتی روبه‌رو شده است. در فرهنگ توحیدی، حس و عقل و وحی هر سه ابزار شناخت‌اند.

۴۰ صفحه ۴۸ **تحقیق کنید**

مواجههٔ کلیسا با مسلمانان در طول جنگ‌های صلیبی و فتح قسطنطنیه، چگونه زمینه‌های فرو ریختن اقتدار کلیسا را فراهم ساخت؟

- **جنگ‌های صلیبی (از ۱۰۹۶ م):** کلیسا به نام دین، اروپاییان را برای تصرف سرزمین‌های اسلامی بسیج کرد، اما این جنگ‌ها در نهایت به شکست انجامید. شکست، اعتبار پاپ و کلیسا را که وعدهٔ پیروزی داده بودند، متزلزل کرد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

- اروپاییان در این جنگ‌ها با تمدن پیشرفتهٔ اسلامی و علوم، صنایع و تجارت آن آشنا شدند و فهمیدند که شرق از نظر علمی و اقتصادی از غرب پیشرفته‌تر است؛ این امر به رشد تجارت، شهرها و انتقال دانش (از جمله ترجمهٔ آثار مسلمانان) انجامید و با آموزه‌ها و تعصبات کلیسا فاصله ایجاد کرد.
- جنگ‌ها هزینه‌های مالی و جانی سنگینی داشت و باعث ضعیف شدن اشراف و فئودال‌ها و تقویت پادشاهان و بازرگانان شد؛ آنان به رقیبان کلیسا تبدیل شدند.
- **فتح قسطنطنیه (۱۴۵۳ م):** سقوط پایتخت امپراتوری روم شرقی به دست عثمانی‌ها، مرکز مهم مسیحیت شرق را از میان برد و پاپ نتوانست مانع آن شود. گروهی از دانشمندان و فیلسوفان یونانی با آثار خود به ایتالیا و اروپا مهاجرت کردند و بازگشت به فرهنگ یونان و روم (رنسانس) تقویت شد. همچنین مسیر تجاری شرق بسته شد و اروپاییان به جست‌وجوی راه‌های دریایی جدید (کشف آمریکا) و رشد تجارت روی آوردند.
- نتیجه: اقتدار کلیسا کاهش یافت و پادشاهان و قدرت‌های محلی دنیاطلب و حامیان حرکت‌های اعتراضی (پروتستانی) فرصت ظهور یافتند.

۴۱ صفحه ۵۰ **گفت‌وگو کنید**

در گذشته با تغییرات سطحی و عمیق در جهان اجتماعی و جهان فرهنگی آشنا شدید و آموختید که وقتی تغییرات از لایه‌های سطحی یک فرهنگ به لایه‌های عمیق و بنیادین آن برسند، هویت آن فرهنگ دچار تغییر می‌شود. (مثلاً یک فرهنگ دینی به یک فرهنگ دنیوی تبدیل می‌شود.) به کمک این دانسته‌ها دربارهٔ نقش فلسفه‌های روشنگری در شکل‌گیری فرهنگ معاصر غرب گفت‌وگو کنید.

پیش از فلسفه‌های روشنگری، رویکرد سکولار از راه هنر رنسانس و تفاسیر پروتستانی از دین، فقط در لایه‌های سطحی فرهنگ، یعنی هنجارها، رفتارها و فرهنگ عمومی، گسترش یافته بود. فلسفه‌های روشنگری با ارائهٔ سکولاریسم، اومانیسم و معرفت‌شناسی بدون وحی، این رویکرد را به عمیق‌ترین لایه‌های فرهنگ، یعنی عقاید و ارزش‌های بنیادین، رساندند. وقتی تغییر به لایه‌های بنیادین برسد، هویت فرهنگ دگرگون می‌شود؛ بنابراین فرهنگ غرب از یک فرهنگ دینی (مسیحی) به فرهنگ دنیوی و سکولار تبدیل شد و فرهنگ معاصر غرب پدید آمد. به همین دلیل می‌گوییم فرهنگ جدید غرب با پیدایش فلسفه‌های روشنگری آغاز می‌شود.

۴۲ صفحه ۵۳ گفت‌وگو کنید

تحولات فرهنگی ـ اجتماعی غرب در زمینه‌های دینی، فلسفی، صنعتی، سیاسی و ... ترتیب تاریخی آنها را بیان کنید.

1. هنر و نهضت‌های پروتستانی (رنسانس، قرون چهاردهم تا شانزدهم): سکولاریسم عملی در هنر، اقتصاد، سیاست و دین
2. فلسفهٔ روشنگری (قرون هفدهم و هجدهم): سکولاریسم نظری و رسیدن دنیاگرایی به لایه‌های عمیق فرهنگ
3. علم و فناوری و صنعت: انقلاب صنعتی از اواسط قرن هجدهم در انگلستان و تحول اقتصاد فئودالی به سرمایه‌داری صنعتی
4. حقوق بشر و لیبرالیسم سیاسی: تحول نظام سیاسی و تدوین حقوق طبیعی بشر
5. انقلاب فرانسه (۱۷۸۹ م): نخستین انقلاب لیبرال؛ الهام‌بخش انقلاب‌های دیگر اروپا

نمودار تکوین فرهنگ جدید غرب

مرحله	توضیح
فرهنگ دینی مسیحیت	تحریف مسیحیت و دنیاگرایی عملی کلیسا
هنر و نهضت‌های پروتستانی	سکولاریسم عملی (لایه‌های سطحی)
فلسفهٔ روشنگری	سکولاریسم نظری (لایه‌های عمیق)
فرهنگ جدید غرب	پیدایش فرهنگ معاصر غرب
آثار در زندگی اجتماعی	علم و فناوری و صنعت، اقتصاد، حقوق بشر، سیاست

۴۳ صفحه ۵۴ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: «پروتستانتیسم ..... ـ فرهنگ جدید غرب از طریق تفاسیر پروتستانی از دین در سطح فرهنگ عمومی بسط پیدا کرد.» مفاهیم اساسی درس را بنویسید و درس را خلاصه کنید.

مفاهیم اساسی: رنسانس، آباء کلیسا، پروتستانتیسم، آناباپتیست‌ها، فلسفهٔ روشنگری، تثلیث، فئودالیسم، انقلاب صنعتی، سرمایه‌داری، حقوق طبیعی بشر، لیبرالیسم، انقلاب فرانسه.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

خلاصه: تاریخ فرهنگ غرب چهار دوره دارد: یونان و روم باستان، قرون وسطی، رنسانس و غرب جدید. کلیسای قرون وسطی با آمیخته شدن به رویکردهای اساطیری (تثلیث) و دنیاگرایی عملی، زمینهٔ سکولاریسم را فراهم کرد. جنگ‌های صلیبی و فتح قسطنطنیه اقتدار کلیسا را کاهش داد و در رنسانس، دنیاگرایی در هنر، اقتصاد، سیاست و نهضت‌های پروتستانی آشکار شد. پروتستانتیسم، که نوعی سکولاریسم پنهان بود، رویکرد دنیوی را در فرهنگ عمومی گسترش داد. فلسفه‌های روشنگری سکولاریسم را به لایه‌های عمیق فرهنگ رساندند و فرهنگ معاصر غرب پدید آمد. آثار این فرهنگ به‌تدریج در علم و فناوری و صنعت، اقتصاد (گذار از فئودالیسم به سرمایه‌داری)، حقوق بشر و سیاست (لیبرالیسم و انقلاب فرانسه) آشکار شد.

۴۴ صفحه ۵۷ **مقایسه کنید**

با توجه به آنچه در فصل اول دربارهٔ سه مرحلهٔ استعمار، استعمار نو و استعمار فرانو گفته شد، موقعیت فرهنگی جوامع غیرغربی را در این سه مرحله، مقایسه کنید.

موقعیت فرهنگی جوامع غیرغربی در سه مرحلهٔ استعمار

مرحله	ابزار و حضور استعمارگر	موقعیت فرهنگی جوامع غیرغربی
استعمار (قدیم)	اشغال نظامی و سیاسی؛ حضور مستقیم و آشکار	مقاومت فرهنگی در بسیاری موارد پابرجا بود، اما با تضعیف و تغییر ساختار اقتصادی و سیاسی، فرهنگ در حاشیه قرار گرفت؛ در برخی مناطق قوم مغلوب برتری فرهنگی غرب را پذیرفت (امپریالیسم فرهنگی).
استعمار نو	قدرت اقتصادی، نهادهای بین‌المللی و دولت‌های دست‌نشانده؛ استعمارگر پنهان و مجری آشکار	فرهنگ از راه حاکمان بومی وابسته و نخبگان غرب‌زده، تحت تأثیر قرار می‌گیرد و نوعی خودباختگی فرهنگی پدید می‌آید.
استعمار فرانو	ابزارهای فرهنگی و علمی، رسانه و فناوری اطلاعات؛ استعمارگر و مجری هر دو پنهان	هویت فرهنگی (عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌ها) هدف قرار می‌گیرد؛ مردم برتری فرهنگی غرب را می‌پذیرند و هویت خود را در حاشیهٔ غرب جست‌وجو می‌کنند.

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir

۴۵ صفحه ۶۲ با هم تکمیل کنید

با هم تکمیل کنید: حالت‌های مختلف جامعهٔ جهانی (براساس ویژگی‌های فرهنگ غالب)؛ نمونه؛ پیامدها و نوع چالش‌ها

حالت‌های مختلف جامعهٔ جهانی

حالت (براساس ویژگی‌های فرهنگ غالب)	نمونه	پیامدها و نوع چالش‌ها
فرهنگ غالب با ویژگی‌های مطلوب یک فرهنگ جهانی	جامعهٔ جهانی پیش از ظهور غرب جدید (فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف در تعامل؛ نشر اسلام با قدرت فرهنگی)	انسجام جامعهٔ جهانی؛ جذب مهاجمان در فرهنگ برتر و تعامل آزاد فرهنگ‌ها
فرهنگ غالب فاقد ویژگی‌های مطلوب (فرهنگ سلطه)	نظام نوین جهانی با سلطهٔ فرهنگ غرب	چالش‌های درون‌فرهنگی؛ تقسیم جهان به مرکز و پیرامون، وابستگی پیرامون به مرکز و ستیز میان آنها
عرصهٔ حضور فعال فرهنگ‌های متفاوت	مواجههٔ فرهنگ غرب با فرهنگ اسلام	چالش‌های بین‌فرهنگی ـ تمدنی؛ گفت‌وگو و برخورد فرهنگ‌ها و تمدن‌ها

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۶ صفحه ۶۳ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: «نظام نوین جهانی ..... ـ استعمار مهم‌ترین عامل ادغام جوامع غیرغربی در نظام نوین جهانی بود.» مفاهیم اساسی درس را بنویسید و درس را خلاصه کنید.

مفاهیم اساسی: جامعهٔ جهانی، نظام نوین جهانی، دولت ـ ملت، مرکز و پیرامون، فراماسونری، استعمار، جوامع نیمه‌استعماری.

خلاصه: جامعهٔ جهانی پیش از غرب جدید از فرهنگ‌ها و تمدن‌های مستقل ساخته شده بود و سرنوشت تعاملات فرهنگی تابع روابط نظامی و اقتصادی نبود. نظام نوین جهانی در چهار مرحله شکل گرفت: پیدایش قدرت‌های سیاسی سکولار (دولت ـ ملت‌ها)، پیوند قدرت با تجارت، سرمایه و صنعت، به‌کارگیری مبلغان مذهبی و سازمان‌های فراماسونری و استعمار و ادغام جوامع. در این نظام، جوامع غربی مرکز و جوامع دیگر پیرامون شدند. کشورهایی مانند هند، اندونزی و الجزایر اشغال کامل شدند و کشورهایی مانند چین، عثمانی و ایران از راه نفوذ اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در نظام جهانی ادغام شدند.

توشه ای برای موفقیت

۴۷ صفحه ۶۴ فعالیت

در درس گذشته آموختید که عوامل متعددی در شکل‌گیری نظام نوین جهانی مؤثر بودند. آنها را بازخوانی کنید و بگویید کدام‌یک اقتصادی، سیاسی یا فرهنگی‌اند. ... متن زیر و جدول صفحهٔ بعد را در این رابطه تفسیر کنید.

عوامل شکل‌گیری نظام نوین جهانی

عامل	بُعد
پیدایش قدرت‌های سیاسی سکولار (دولت ـ ملت‌ها)	سیاسی
پیوند قدرت با تجارت، سرمایه و صنعت	اقتصادی (و سیاسی)
به خدمت گرفتن مبلغان مذهبی و سازمان‌های فراماسونری	فرهنگی (و سیاسی)
استعمار و ادغام جوامع در نظام نوین جهانی	سیاسی ـ نظامی و اقتصادی

تفسیر متن: مرکز و مدیریت هر بیست غول رسانه‌ای جهان در کشورهای صنعتی، به‌ویژه آمریکا است. یعنی تولید و توزیع خبر و تصویر در جهان در دست تعداد اندکی شرکت غربی متمرکز است و بُعد فرهنگی نظام جهانی را آنها مدیریت می‌کنند.

تفسیر جدول: میزان فروش بعضی شرکت‌های بزرگ از تولید ناخالص داخلی بسیاری از کشورها بیشتر است؛ برای نمونه فروش والمارت (۴۸۵٫۳ میلیارد دلار) از تولید ناخالص نروژ و امارات بیشتر است و فروش اپل و تویوتا با اقتصاد کشورهایی مانند فنلاند، یونان، پرو و رومانی برابری می‌کند. این نشان می‌دهد در بُعد اقتصادی، شرکت‌های چندملیتی غربی قدرتی همسنگ دولت‌ها یافته‌اند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۸ صفحه ۶۷ تحقیق کنید

یکی از موضوعات زیر را به دلخواه انتخاب و دربارهٔ آن تحقیق کنید.

الف) اقتصاد ایران تا دوران قاجار بر مدار دامداری و کشاورزی قرار داشت. تخته‌قاپو کردن ایالات در دورهٔ رضاخان و انقلاب سفید در دورهٔ محمدرضا پهلوی بر دامداری و کشاورزی ایران چه تأثیراتی داشتند؟

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

ب) نقش صادرات نفت در تک‌محصولی شدن اقتصاد ایران چیست؟

الف) تخته‌قاپو (اسکان اجباری عشایر) در دهۀ ۱۳۰۰ و ۱۳۱۰ ش، عشایر را از زندگی کوچ‌نشینی که با محیط جغرافیایی و چراگاه‌های فصلی سازگار بود، جدا کرد. نتیجه، از بین رفتن بخش بزرگی از دام‌ها، گسترش بیماری و مرگ‌ومیر و ضعیف شدن دامداری سنتی و تولید لبنیات، پشم و گوشت بود. انقلاب سفید (اصلاحات ارضی، ۱۳۴۱ ش) زمین را از مالکان بزرگ گرفت و میان روستاییان تقسیم کرد، ولی خرده‌مالکان سرمایه، ابزار و حمایت کافی نداشتند. بهره‌وری کشاورزی کاهش یافت، تولید خودکفای غذا ضعیف شد، مهاجرت روستاییان به شهرها شدت گرفت و وابستگی به واردات محصولات کشاورزی و کالاهای غربی افزایش یافت.

ب) با کشف نفت در ایران (۱۲۸۷ ش) و گسترش صادرات خام آن، درآمد نفت به منبع اصلی ارز و بودجۀ دولت تبدیل شد. وابستگی دولت به این درآمد باعث بی‌توجهی به کشاورزی و صنایع و تولیدات دیگر شد و اقتصاد را به یک کالای خام وابسته کرد. در نتیجه، اقتصاد ایران در برابر نوسان قیمت‌ها و تصمیم‌های بازار جهانی و کشورهای مصرف‌کننده آسیب‌پذیر شد و قدرت چانه‌زنی آن کاهش یافت.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۹ صفحه ۶۷ گفت‌وگو کنید

با توجه به متن بالا دربارۀ هویت کشورهای تازه‌تأسیس و تاریخی که برای هویت آنها تدوین می‌شود، تأمل و گفت‌وگو کنید.

کشورهای تازه‌تأسیس پس از فروپاشی عثمانی، هویت اسلامی خود را از دست دادند و هویتی قومی، نژادی و سکولار برای آنها ساخته شد. تاریخ این کشورها نیز براساس کاوش‌های باستان‌شناسان و با تأکید بر دوران پیش از اسلام بازنویسی شد و اسلام به‌عنوان عنصر هویت‌بخش، کم‌رنگ یا فراموش شد. هدف این هویت‌سازی، تقسیم امت اسلامی به ملت‌های جدا و رقیب و گسستن پیوند آنها با فرهنگ اسلامی و در نتیجه تسلط بر آنها بود. شاهد این مدعا، سرنوشت بیت‌المقدس، مکه و بقیع است. ما باید به هویت اسلامی ـ ایرانی خود آگاه باشیم و تاریخ خود را از منابع معتبر بشناسیم.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۰ صفحه ۶۹ مطالعه کنید

برای مقاومت در برابر سیاست جهانی‌سازی اقتصادی قدرت‌های برتر اروپایی و آمریکایی، پیمان‌هایی از قبیل جنبش عدم تعهد، اتحادیهٔ عرب، سازمان کنفرانس اسلامی و ... بین دولت‌ها شکل گرفته است. دربارهٔ این پیمان‌ها و ضعف‌ها و قوت‌های آنها مطالعه کنید.

پیمان‌های دولت‌ها

پیمان	هدف و قوت‌ها	ضعف‌ها
جنبش عدم تعهد (۱۹۶۱ م، بلگراد)	عدم وابستگی به دو قطب شرق و غرب در جنگ سرد، دفاع از استقلال و حق تعیین سرنوشت کشورها، همکاری کشورهای در حال توسعه؛ شمار زیاد اعضا	نبود قدرت اجرایی و ضمانت عمل، اختلاف اعضا و کم‌اثر شدن پس از پایان جنگ سرد
اتحادیهٔ عرب (۱۹۴۵ م)	همکاری سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای عربی و دفاع از منافع مشترک و مسئلهٔ فلسطین	اختلاف و رقابت میان دولت‌ها، وابستگی برخی به قدرت‌های غربی و نبود تصمیم‌های مشترک مؤثر
سازمان کنفرانس اسلامی (۱۹۶۹ م)	همبستگی کشورهای مسلمان، دفاع از منافع جهان اسلام و مسائل مسلمانان، مانند فلسطین؛ دارای شمار بالای اعضا	اختلاف سیاسی کشورهای عضو، ضعف ساختار اجرایی و نداشتن ابزار الزام‌آور

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۱ صفحه ۷۱ گفت‌وگو کنید

ـ چرا کشورهای غربی تلاش می‌کنند مانع دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای شوند؟

ـ چرا در برابر تلاش جامعهٔ علمی ایران، برای تدوین علوم انسانی مبتنی بر نیازهای بومی و مبانی معرفتی اسلامی مقاومت می‌شود؟

۱) دولت‌های مرکز برای حفظ وضعیت مرکز ـ پیرامون در عرصه‌های مهم انحصار ایجاد می‌کنند و انحصار فناوری و سلاح‌های کشتار جمعی از آنهاست. دستیابی ایران به فناوری هسته‌ای، که یک فناوری راهبردی است، این انحصار را می‌شکند، ایران را مستقل و قدرتمند می‌کند و وابستگی او به غرب را کاهش می‌دهد. غرب از آموزش دانش‌های راهبردی به کشورهای در حال توسعه خودداری می‌کند.

۲) ترویج علوم انسانی غربی عمیق‌ترین تأثیر را در توزیع فرهنگ غرب دارد و مرجعیت علمی غرب را تثبیت می‌کند. اگر کشورهای دیگر علوم انسانی مبتنی بر مبانی دینی و نیازهای بومی خود را تدوین کنند، هم از نگاه غربی به جهان و انسان رها می‌شوند و هم هویت فرهنگی خود را حفظ می‌کنند. این امر سلطهٔ فرهنگی غرب را تضعیف می‌کند؛ از این رو با آن مقاومت می‌شود.

۵۲ صفحه ۷۱ **با هم تکمیل کنید**

با هم تکمیل کنید: مدیریت فرهنگی جوامع غیرغربی توسط جوامع غربی (عرصه؛ شیوه) ـ الف) رسانه ـ ب) فرهنگ تخصصی (تربیت نخبگان) ۱ـ ... ۲ـ ...

مدیریت فرهنگی جوامع غیرغربی توسط جوامع غربی

عرصه	شیوه
الف) رسانه	مدیریت فرهنگ عمومی از راه امپراتوری رسانه‌ای (خبرگزاری‌ها، شرکت‌های بزرگ رسانه‌ای و صنعت ارتباطات)
ب) فرهنگ تخصصی (تربیت نخبگان) ـ ۱	توزیع هدفمند علوم طبیعی و علوم انسانی (آموزش بخشی از علوم موردنیاز غرب و خودداری از آموزش دانش‌های راهبردی)
ب) فرهنگ تخصصی (تربیت نخبگان) ـ ۲	تثبیت مرجعیت علمی غرب (ترویج علوم انسانی غربی در کشورهای غیرغربی)

۵۳ صفحه ۷۲ **خلاصه کنید**

آنچه از این درس آموختیم: «امپراتوری رسانه ..... ـ ترویج علوم انسانی غربی در کشورهای غیرغربی، عمیق‌ترین تأثیر را در توزیع جهانی فرهنگ غرب ایفا می‌کند.» مفاهیم اساسی درس را بنویسید و درس را خلاصه کنید.

مفاهیم اساسی: اقتصاد تک‌محصولی، استعمار نو، دولت ـ ملت، جهانی شدن، شرکت‌های چندملیتی، امپراتوری رسانه‌ای، خودباختگی فرهنگی، انحصار، مرجعیت علمی غرب.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

خلاصه: نظام نوین جهانی ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دارد. در بُعد اقتصادی، اقتصاد کشورهای استعمارزده به بازار مصرف و تأمین‌کنندهٔ مواد خام و نیروی کار ارزان کشورهای غربی تبدیل شد و تک‌محصولی شدن، وابستگی و انتقال ثروت به غرب را پدید آورد. در بُعد سیاسی، دولت ـ ملت‌های سکولار با هویت‌های قومی و ناسیونالیستی شکل گرفتند، ولی با شکل‌گیری شرکت‌های چندملیتی و نهادهای بین‌المللی اهمیت مرزهای سیاسی کم شد و پدیدهٔ جهانی شدن مطرح گردید. در بُعد فرهنگی، غرب با رسانه فرهنگ عمومی و با توزیع هدفمند علوم و تثبیت مرجعیت علوم انسانی غربی، فرهنگ نخبگان جوامع غیرغربی را مدیریت می‌کند و برای حفظ وضع موجود در فناوری، بازارهای مالی، منابع طبیعی، سلاح و رسانه انحصار ایجاد می‌کند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام جامعه‌شناسی ۲ یازدهم - فصل سوم

چالش‌های جهانی

فهرست

۵۴ صفحه ۷۵ · بیندیشید — درس نهم: صورت‌های چالش‌ها ۳۶
۵۵ صفحه ۷۸ · مطالعه کنید — آزادی مثبت و منفی ۳۶
۵۶ صفحه ۷۹ · بیندیشید — شکل‌گیری بلوک شرق و غرب ۳۷
۵۷ صفحه ۸۱ · گفت‌وگو کنید — خاورمیانه در جهان دوقطبی ۳۷
۵۸ صفحه ۸۱ · با هم تکمیل کنید — چالش جهان دوقطبی ۳۷
۵۹ صفحه ۸۲ · خلاصه کنید — درس نهم: جهان دو قطبی ۳۸
۶۰ صفحه ۸۳ · بیندیشید — درس دهم: دو نوع جامعه در قرآن ۳۸
۶۱ صفحه ۸۷ · گفت‌وگو کنید — صلح پایدار و جنگ‌های جهانی ۳۹
۶۲ صفحه ۸۸ · بیندیشید — شمال و جنوب ۳۹
۶۳ صفحه ۸۹ · گفت‌وگو کنید — فقر و غنا، شرق و غرب، شمال و جنوب ۴۰
۶۴ صفحه ۹۰ · خلاصه کنید — درس دهم: جنگ‌ها و تقابل‌های جهانی ۴۰
۶۵ صفحه ۹۱ · بیندیشید — درس یازدهم: بحران چیست؟ ۴۱
۶۶ صفحه ۹۳ · تحقیق کنید — جنبش وال استریت ۴۱
۶۷ صفحه ۹۶ · گفت‌وگو کنید — راهکارهای مهار بحران زیست‌محیطی ۴۲
۶۸ صفحه ۹۶ · با هم تکمیل کنید — بحران اقتصادی و چالش فقر و غنا ۴۲
۶۹ صفحه ۹۷ · خلاصه کنید — درس یازدهم: بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی ۴۳
۷۰ صفحه ۹۹ · بیندیشید — درس دوازدهم: بحران علمی ـ معرفتی ۴۳
۷۱ صفحه ۱۰۰ · بیندیشید — بحران معنویت ۴۴
۷۲ صفحه ۱۰۲ · گفت‌وگو کنید — اجلاس هزاره‌ی ادیان ۴۴
۷۳ صفحه ۱۰۲ · با هم تکمیل کنید — پیامدهای بحران‌های عمیق فرهنگ غرب ۴۴
۷۴ صفحه ۱۰۳ · خلاصه کنید — درس دوازدهم: بحران‌های معرفتی و معنوی ۴۵

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۵۴ صفحه ۷۵ بیندیشید

چالش‌های جدید در بسیاری از موارد چندین صورت دارند؛ مثلاً برخی از آنها در عین حال که اقتصادی یا اجتماعی‌اند، می‌توانند خرد یا کلان، مقطعی یا مستمر و ... نیز باشند. به نظر شما چالش فقر و غنا، نمونهٔ کدام یک از صورت‌های نام‌برده است؟

چالش فقر و غنا چند صورت هم‌زمان دارد:

- **اقتصادی و اجتماعی:** ریشه‌ی آن در توزیع نابرابر ثروت است و بر زندگی اجتماعی مردم (کار، مسکن، بهداشت و آموزش) اثر می‌گذارد.
- **کلان:** یک مسئله‌ی فراگیر در سطح جامعه و نظام اقتصادی است، نه مشکل یک فرد یا یک گروه کوچک.
- **مستمر:** از انقلاب صنعتی تا امروز، یعنی چند قرن، ادامه داشته و هنوز پابرجاست.
- **درون‌فرهنگی و فرامنطقه‌ای:** ابتدا از متن فرهنگ غرب (لیبرالیسم اولیه) برخاست، سپس با جهانی شدن فرهنگ غرب به سراسر جهان گسترش یافت.
- **ذاتی:** ریشه در عقاید و ارزش‌های درونی فرهنگ غرب (آزادی اقتصادی مطلق و فردگرایی) دارد.

۵۵ صفحه ۷۸ مطالعه کنید

اندیشمندان علوم اجتماعی و سیاسی در نقد لیبرالیسم اولیه، از دو مفهوم آزادی مثبت و منفی سخن گفته‌اند. نظرات آیزایا برلین در مورد این دو مفهوم را مطالعه کنید و نتیجه را به کلاس گزارش دهید.

آیزایا برلین، فیلسوف سیاسی انگلیسی، در مقاله‌ی «دو مفهوم آزادی» میان دو معنای آزادی تمایز می‌گذارد:

- **آزادی منفی:** نبودن مانع و مداخله‌ی دیگران (به‌ویژه دولت) در کار فرد. پرسش اصلی آن این است: «تا چه حد کسی یا چیزی جلوی من را می‌گیرد؟» لیبرالیسم اولیه بیشتر بر همین معنا تکیه داشت.
- **آزادی مثبت:** توانایی و امکان واقعی فرد برای اداره‌ی زندگی خود و تحقق خواسته‌ها و استعدادهایش. پرسش اصلی آن این است: «چه کسی یا چه چیزی بر زندگی من حکم می‌راند؟» برای داشتن آن گاهی لازم است جامعه یا دولت شرایطی مانند آموزش، معیشت و رفاه را فراهم کند.

نتیجه‌ی گزارش: آزادی منفی بدون امکانات مادی (مثلاً برای کارگر گرسنه‌ای که آزاد است اما چاره‌ای جز فروش نیروی کار خود به هر قیمتی ندارد) در عمل به نابرابری و بهره‌کشی می‌انجامد؛ از همین رو منتقدان لیبرالیسم اولیه بر آزادی مثبت و عدالت اجتماعی تأکید کردند. برلین خود هشدار می‌دهد که آزادی مثبت اگر به بهانه‌ی «خیر جمعی» به دست قدرت بیفتد، می‌تواند به سلطه بینجامد و باید میان این دو تعادل برقرار کرد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۶ صفحه ۷۹ بیندیشید

آیا می‌دانید تقسیم سیاسی جهان به بلوک شرق و غرب در زمرهٔ کدام‌یک از این صورت‌هاست و چگونه به‌وجود آمد؟

این تقسیم، چالشی **سیاسی و اقتصادی**، **فرامنطقه‌ای (جهانی)**، **کلان**، **مستمر** (در سراسر قرن بیستم) و **درون‌فرهنگی** بود.

چگونگی پیدایش: منتقدان لیبرالیسم اولیه و سرمایه‌داری (جریان چپ) احزاب سوسیالیستی و کمونیستی تشکیل دادند. حزب کمونیست شوروی با انقلاب ۱۹۱۷م در روسیه به قدرت رسید. پس از آن، مخالفان سرمایه‌داری (بلوک شرق: شوروی، اروپای شرقی و چین) و طرفداران آن (بلوک غرب: آمریکا و اروپای غربی) در قرن بیستم دو قطب جهان را ساختند.

۵۷ صفحه ۸۱ گفت‌وگو کنید

در دوران تقسیم جهان به دو قطب بلوک شرق و غرب، هر یک از کشورهای منطقهٔ خاورمیانه به کدام یک از دو قطب تعلق داشت؟

کشورهای خاورمیانه در دوران جنگ سرد به‌طور کلی چنین بودند (با تغییر در دوره‌های مختلف):

- **نزدیک به بلوک غرب (آمریکا):** ایران در دوران پیش از انقلاب اسلامی، ترکیه (عضو ناتو)، عربستان سعودی، اردن و کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس.
- **نزدیک به بلوک شرق (شوروی):** سوریه، عراق (در دهه‌های میانی)، یمن جنوبی و تا حدی مصر در دوران ناصر.
- **تغییر موضع:** مصر در دهه‌ی ۱۹۷۰ از شوروی فاصله گرفت و به غرب نزدیک شد.
- **بی‌طرف و مستقل از دو قطب:** ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی با شعار «نه شرقی، نه غربی» از هر دو قطب فاصله گرفت.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۸ صفحه ۸۱ با هم تکمیل کنید

چالش جهان دوقطبی (بلوک شرق و غرب) نوع چالش ـ توضیحات منطقه‌ای یا فرامنطقه‌ای؟ ... درون‌فرهنگی یا بین‌فرهنگی؟ ... خرد یا کلان؟ ... مقطعی یا مستمر؟ ...

چالش جهان دوقطبی (بلوک شرق و غرب)

نوع چالش	توضیحات
فرامنطقه‌ای	این چالش منطقه‌ای نبود، جهانی بود؛ بلوک شرق و غرب با دو اقتصاد و سیاست متفاوت جهان را به دو قطب تقسیم کرده بودند و آمریکا و شوروی به‌عنوان دو ابرقدرت در مرکز آنها بودند.
درون‌فرهنگی	هر دو بلوک به فرهنگ واحد سکولار غرب تعلق داشتند؛ رویکرد مارکس نیز سکولار بود و در چارچوب بنیان‌های فرهنگ غرب به حل چالش‌ها می‌پرداخت.
کلان	این چالش کل نظام‌های اقتصادی و سیاسی و روابط میان کشورها را دربر می‌گرفت و به مسئله‌ای فردی یا محلی محدود نبود.
مستمر	در سراسر قرن بیستم تا فروپاشی بلوک شرق در سال ۱۹۹۱م ادامه یافت.

۵۹ صفحه ۸۲ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: جهان دو قطبی ... مفاهیم اساسی ... خلاصه کنید ...

مفاهیم کلیدی: چالش، چالش فقر و غنا، لیبرالیسم اولیه، مارکسیسم، سوسیالیسم، کمونیسم، جریان چپ و راست، بلوک شرق و غرب، ابرقدرت، چالش درون‌فرهنگی.

خلاصه: چالش‌های جدید غرب به صورت‌های گوناگون (اقتصادی، سیاسی، منطقه‌ای، درون‌فرهنگی، ذاتی و ...) آشکار می‌شوند. نخستین چالش جوامع صنعتی، چالش فقر و غنا بود که لیبرالیسم اولیه با تکیه بر آزادی اقتصادی بی‌قید، بهره‌کشی از کارگران و بی‌اعتنایی به فقیران پدید آورد. مارکس در نقد آن، سوسیالیسم و کمونیسم را پیشنهاد کرد. پس از انقلاب ۱۹۱۷ شوروی، مخالفان و طرفداران سرمایه‌داری در قرن بیستم دو بلوک شرق و غرب را با دو ابرقدرت آمریکا و شوروی ساختند و جهان دو قطبی شد. جوامع سوسیالیستی نیز با از بین رفتن آزادی افراد و پیدایش طبقه‌ی جدید مبتنی بر قدرت روبه‌رو شدند. چون هر دو بلوک در چارچوب فرهنگ سکولار غرب بودند، چالش بلوک شرق و غرب از چالش‌های درون تمدن غرب است و تا فروپاشی بلوک شرق در ۱۹۹۱م ادامه یافت.

توشه ای برای موفقیت

۶۰ صفحه ۸۳ بیندیشید

شما برای هر یک از این دو نوع جامعه، چه نامی انتخاب می‌کنید؟

- جامعه‌ی نخست (امت واحد، گردآمده بر مدار آرمانی حقیقی): «جامعه‌ی توحیدی و یکپارچه» یا «امت واحد».
- جامعه‌ی دوم (تجزیه‌شده به گروه‌های پراکنده و متخاصم): «جامعه‌ی پراکنده و متخاصم» یا «جامعه‌ی تفرقه‌زده و استبدادزده (فرعونی)».

۶۱ صفحه ۸۷ گفت‌وگو کنید

ـ شما وضعیت نظام جهانی موجود را از نظر استقرار صلحی پایدار، چگونه توصیف و ارزیابی می‌کنید؟ آیا عملکرد سازمان ملل در این زمینه کارساز بوده است؟ دلایل خود را ذکر کنید.

ـ درباره‌ی پیامدهای اقتصادی جنگ جهانی اول و پیامدهای سیاسی جنگ جهانی دوم در ایران گفت‌وگو کنید.

۱) نظام جهانی موجود صلح پایدار برقرار نکرده است: پس از جنگ جهانی دوم، جنگ سرد و جنگ‌های گرم منطقه‌ای (کره، ویتنام و ...) ادامه یافت و پس از آن نیز جنگ‌ها و تقابل‌ها (مانند نظریه‌ی جنگ تمدن‌ها و تهاجم‌های نظامی قدرت‌های بزرگ) ادامه دارد. صلح فقط نبود جنگ نیست و با وجود تبعیض، سلطه و بی‌عدالتی جهانی پایدار نمی‌شود. سازمان ملل با همه‌ی تلاش‌هایش (مانند پیمان‌ها و روز جهانی صلح) چندان کارساز نبوده است، زیرا قدرت‌های بزرگ در شورای امنیت حق وتو دارند و بیشتر منافع خود را دنبال می‌کنند و گاه خود طرف جنگ‌اند.

۲) پیامدهای اقتصادی جنگ جهانی اول در ایران: با وجود اعلام بی‌طرفی، ایران صحنه‌ی حضور نیروهای روس، انگلیس و عثمانی شد؛ کشاورزی و تجارت آسیب دید، قحطی و گرسنگی (قحطی بزرگ ۱۲۹۶ ش) و بیماری‌های همه‌گیر رخ داد و جمعیت زیادی از بین رفت. پیامدهای سیاسی جنگ جهانی دوم در ایران: اشغال ایران توسط متفقین (شوروی و انگلیس) در شهریور ۱۳۲۰ و برکناری رضاشاه، پیدایش فضای باز سیاسی و فعالیت احزاب، بحران آذربایجان و کردستان، و ملی شدن صنعت نفت در سال‌های بعد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۲ صفحه ۸۸ بیندیشید

تقابل شمال و جنوب به تقابل کدام کشورها اشاره دارد؟ اصطلاحات مشابه آنها کدام است؟

تقابل شمال و جنوب به تقابل کشورهای صنعتی و ثروتمند (که بیشتر در نیمکره‌ی شمالی‌اند) با کشورهای فقیر (که اغلب در نیمکره‌ی جنوبی‌اند) اشاره دارد.

اصطلاحات مشابه: جهان اول و دوم و سوم؛ کشورهای توسعه‌یافته و عقب‌مانده (توسعه‌نیافته یا در حال توسعه)؛ مرکز و پیرامون؛ استعمارگر و استعمارزده.

۶۳ صفحه ۸۹ گفت‌وگو کنید

به نظر شما میان چالش فقر و غنا در کشورهای اروپایی و چالش‌های زیر چه رابطه‌ای وجود دارد؟ ـ شکل‌گیری بلوک شرق و غرب در جهان ـ ایجاد تقابل شمال و جنوب در جهان

- **بلوک شرق و غرب:** چالش فقر و غنا در اروپا (بهره‌کشی لیبرالیسم اولیه از کارگران) زمینه‌ی نقد مارکس و پیدایش احزاب سوسیالیستی و کمونیستی شد. این احزاب در روسیه به قدرت رسیدند و در برابر سرمایه‌داری غرب صف‌آرایی کردند. پس بلوک شرق و غرب ادامه و نتیجه‌ی همان چالش درون‌فرهنگی بود.
- **تقابل شمال و جنوب:** کشورهای غربی چالش فقر و غنای درونی خود را با بهره‌کشی از کشورهای غیرغربی حل کردند: با ثروت به‌دست‌آمده از کشورهای پیرامونی، رفاه کارگران و اقشار ضعیف خود را تأمین کردند و مشکلات درونی را به بیرون مرزها منتقل کردند. بدین ترتیب چالش فقر و غنا از سطح یک کشور به سطح جهان رسید و تقابل شمال (غنی) و جنوب (فقیر) پدید آمد.

۶۴ صفحه ۹۰ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: کشورهای شمال و جنوب ... مفاهیم اساسی ... خلاصه کنید ...

مفاهیم کلیدی: جنگ‌های جهانی، جنگ سرد، جنگ تمدن‌ها، صلح، شمال و جنوب، جهان اول و دوم و سوم، مرکز و پیرامون، استعمارگر و استعمارزده.

خلاصه: جنگ‌های جهانی اول و دوم بزرگ‌ترین جنگ‌های تاریخ بودند و با رقابت کشورهای اروپایی بر سر مستعمرات آغاز شدند؛ منشأ دینی نداشتند و ریشه در فرهنگ غرب داشتند، ولی همه‌ی جهان را درگیر کردند. پس از آنها جنگ سرد و جنگ‌های گرم منطقه‌ای بین دو بلوک ادامه یافت و پس از فروپاشی بلوک شرق نظریه‌ی «جنگ تمدن‌ها» مطرح شد. صلح تنها نبود جنگ نیست و ارزشی است که باید از آن پاسداری کرد. از سوی دیگر، تقابل کشورهای فقیر و غنی با نام‌هایی چون شمال و جنوب، مرکز و پیرامون و استعمارگر و استعمارزده یاد می‌شود. غرب چالش‌های درونی خود را با بهره‌کشی از کشورهای پیرامونی به بیرون منتقل کرده است و این تقابل جهانی است؛ اگر فعال شود چالش‌های درونی غرب دوباره فعال می‌شوند.

۶۵ صفحه ۹۱ بیندیشید

بحران اقتصادی چگونه ایجاد می‌شود و چگونه به مناطق مختلف دنیا انتقال می‌یابد؟ آیا فرهنگ‌ها و جوامع مختلف در ایجاد بحران زیست‌محیطی سهم یکسانی دارند؟

بحران هنگامی ایجاد می‌شود که تغییرات درونی و بیرونی، تعادل کل یک نظام را به هم بزنند. بحران اقتصادی با کاهش شدید قدرت خرید مصرف‌کنندگان آغاز می‌شود؛ تولیدکنندگان بازار فروش خود را از دست می‌دهند، کارخانه‌ها تعطیل و کارگران بیکار می‌شوند. با شکل‌گیری اقتصاد جهانی و کم‌رنگ شدن مرزها، این بحران که ابتدا در کشورهای غربی بود، به سرعت به سراسر جهان انتقال می‌یابد.

سهم فرهنگ‌ها و کشورها در بحران زیست‌محیطی یکسان نیست؛ بحران زیست‌محیطی بیشتر از رویکرد انسان مدرن و فرهنگ غرب به طبیعت (ماده‌ی خام بی‌جان) و گسترش صنعت و فناوری مدرن برخاسته است، ولی همه‌ی جهان از پیامدهای آن آسیب می‌بینند.

۶۶ صفحه ۹۳ تحقیق کنید

درباره‌ی جنبش وال استریت و ارتباط آن با بحران اقتصادی ۲۰۰۸ میلادی تحقیق کنید.

جنبش «اشغال وال استریت» (Occupy Wall Street) در سپتامبر ۲۰۱۱م در نیویورک و در منطقه‌ی مالی وال استریت آغاز شد و به شهرهای دیگر آمریکا و جهان گسترش یافت. اعتراض‌کنندگان با شعار «ما ۹۹ درصدیم» به نابرابری شدید ثروت و قدرت، نفوذ شرکت‌های بزرگ و بانک‌ها بر سیاست، و بی‌عدالتی در برخورد با بانک‌ها در برابر مردم عادی اعتراض داشتند.

ارتباط با بحران ۲۰۰۸: بحران در سال ۲۰۰۸ با ترکیدن حباب بازار مسکن آمریکا و ورشکستگی بانک‌ها و مؤسسات مالی بزرگ (مانند لیمن برادرز) آغاز شد. دولت‌ها با پول مالیات‌دهندگان از بانک‌های بزرگ حمایت کردند، در حالی که بیکاری، از دست رفتن خانه‌ها و فشار اقتصادی بر مردم عادی افزایش یافت و مدیران بانک‌ها پاداش گرفتند. همین نارضایتی به جنبش وال استریت انجامید و نشان داد بحران اقتصادی با چالش فقر و غنا پیوند می‌خورد و بر دامنه‌ی آن می‌افزاید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۷ صفحه ۹۶ گفت‌وگو کنید

شما برای مهار بحران‌های زیست‌محیطی در سطوح مختلف فردی، محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی چه راهکارهایی پیشنهاد می‌کنید؟ برای انجام دادن این فعالیت، متن سیاست‌های کلی محیط‌زیست در جمهوری اسلامی ایران را مطالعه کنید.

- **فردی:** صرفه‌جویی در مصرف آب، انرژی و کاغذ، کاهش مصرف پلاستیک، بازیافت زباله و پرهیز از اسراف.
- **محلی:** جداسازی زباله از مبدأ، توسعه‌ی فضای سبز، استفاده از حمل‌ونقل عمومی و دوچرخه، و مشارکت مردم و شوراها در حفظ محیط‌زیست.
- **ملی:** قوانین سخت‌گیرانه‌ی زیست‌محیطی، توسعه‌ی انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر، مدیریت منابع آب، حفاظت از جنگل‌ها و تالاب‌ها و آموزش همگانی (مطابق سیاست‌های کلی محیط‌زیست).
- **منطقه‌ای:** همکاری کشورهای همسایه برای مقابله با ریزگردها، آلودگی دریاها و رودهای مشترک و تبادل فناوری سبز.
- **جهانی:** اجرای واقعی پیمان‌های بین‌المللی (مانند پیمان باسل)، توقف صدور زباله‌های سمی به کشورهای فقیر، کاهش گازهای گلخانه‌ای و تغییر نگاه به طبیعت از «ماده‌ی خام» به «آیه و نشانه‌ی خداوند».

۶۸ صفحه ۹۶ با هم تکمیل کنید

چالش‌های اقتصادی و اجتماعی ـ شباهت‌ها ـ تفاوت‌ها بحران اقتصادی چالش فقر و غنا

مقایسه‌ی بحران اقتصادی و چالش فقر و غنا

چالش‌های اقتصادی و اجتماعی	شباهت‌ها	تفاوت‌ها
بحران اقتصادی	هر دو هویت اقتصادی دارند، در غرب پدید آمده و جهانی شده‌اند و آثار اجتماعی (بیکاری، فقر و ...) دارند؛ بحران اقتصادی معمولاً چالش فقر و غنا را تشدید می‌کند.	دوره‌ای و مقطعی است؛ آسیب آن تمام جامعه را دربر می‌گیرد (هرچند سرمایه‌داران فشار آن را به اقشار ضعیف منتقل می‌کنند)؛ می‌تواند به فروپاشی حکومت‌ها بینجامد.
چالش فقر و غنا	هر دو هویت اقتصادی دارند، در غرب پدید آمده و جهانی شده‌اند و آثار اجتماعی دارند.	چالشی همیشگی و مستمر است؛ آسیب آن همواره متوجه قشرهای فقیر و ضعیف جامعه است.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۶۹ صفحه ۹۷ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: بحران زیست‌محیطی ... مفاهیم اساسی ... خلاصه کنید ...

مفاهیم کلیدی: نظام، بحران، بحران اقتصادی، بحران زیست‌محیطی، آلودگی، استعمار سمی، پیمان باسل، نگاه توحیدی و اساطیری و مدرن به طبیعت.

خلاصه: بحران هنگامی پدید می‌آید که تغییرات، تعادل یک نظام را به هم بزنند و بحران‌ها چالش‌هایی گسترده‌تر و عمیق‌ترند. بحران اقتصادی (مانند ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۳ و ۲۰۰۸) با کاهش قدرت خرید، تعطیلی کارخانه‌ها و بیکاری همراه است؛ دوره‌ای است و آسیبش کل جامعه را می‌گیرد ولی اغلب با چالش فقر و غنا پیوند می‌خورد و با جهانی شدن اقتصاد به همه‌ی دنیا سرایت می‌کند. بحران زیست‌محیطی (آلودگی هوا و آب و خاک، گرمایش زمین، نابودی گونه‌ها و ...) ناشی از رویکرد انسان مدرن به طبیعت به‌عنوان ماده‌ی خام و بی‌جان است، در حالی که در نگاه توحیدی طبیعت آیات خداوند است. این بحران به آسیب‌های اجتماعی و سیاسی نیز کشیده شده و صدور زباله‌های سمی کشورهای غربی به کشورهای فقیر را «استعمار سمی» نامیده‌اند.

۷۰ صفحه ۹۹ بیندیشید

در درس پنجم درباره‌ی رویکرد معرفتی ـ علمی فرهنگ غرب پس از رنسانس، مطالبی آموختید. آیا آن رویکرد را به یاد دارید؟ غرب معاصر چگونه از آن بحران علمی ـ معرفتی عبور کرد و با چه بحران علمی ـ معرفتی جدیدی مواجه شد؟

در قرون وسطی کتاب مقدس و شهود آباء کلیسا معتبرترین راه شناخت بود و عقل و تجربه نادیده گرفته می‌شد. در رنسانس این روش مورد تردید قرار گرفت و بحران معرفتی پدید آمد. غرب برای عبور از آن، وحی و شهود را کنار گذاشت و به عقل و تجربه (و در قرن نوزدهم و بیستم تنها به شناخت حسی و تجربی) بسنده کرد.

بحران جدید زمانی پیدا شد که محدودیت‌های علم تجربی و وابستگی آن به مبانی غیرتجربی آشکار شد؛ در نتیجه روشنگری مدرن مورد تردید قرار گرفت، جریان‌های پسامدرن شکل گرفتند و علم مدرن غربی تنها تفسیر ممکن از طبیعت شمرده نشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۱ صفحه ۱۰۰ بیندیشید

بحران معنویت چه زمانی و چرا در فرهنگ غرب پدید آمد؟ جامعه‌شناسان با چه نام‌هایی از این بحران یاد کرده‌اند؟ این بحران چه پیامدهایی داشته است؟

- **زمان:** در قرن بیستم، به‌ویژه در سال‌های پایانی آن، با بازگشت نگاه دینی و معنوی به سطوح مختلف زندگی.
- **چرایی:** نیاز فطری انسان به حقایق قدسی و ماوراء طبیعی؛ فرهنگ غرب با انکار این حقایق و اصالت دادن به انسان دنیوی به پوچ‌گرایی، یأس و مرگ آرمان‌ها رسید.
- **نام‌ها:** «افول سکولاریسم» و «پساسکولاریسم».
- **پیامدها:** جست‌وجوی سنت‌های قدسی و دینی توسط برخی نخبگان غربی، بازگشت مهاجران به هویت دینی خود، و رونق معنویت‌های کاذب (خرافه‌پرستی، شیطان‌پرستی، عرفان‌های ساختگی و ...).

۷۲ صفحه ۱۰۲ گفت‌وگو کنید

اجلاس هزاره‌ی ادیان در آستانه‌ی قرن بیست‌ویکم در نیویورک برگزار شد و در آن، اندیشمندانی از ادیان گوناگون جهان، گرد هم آمدند تا نقش دین را در استقرار صلح جهان بررسی کنند. به نظر شما چرا نشست‌های مشابه این اجلاس طی قرن بیستم برگزار نشد؟ در این باره گفت‌وگو کنید.

در بیشتر قرن بیستم، فرهنگ سکولار غرب بر جهان حاکم بود و دین را به زندگی شخصی و خصوصی محدود می‌دانست؛ بنابراین دین نقشی در سیاست و صلح جهانی نداشت و کسی به آن توجه نمی‌کرد. بسیاری از جامعه‌شناسان پیش‌بینی می‌کردند دین به‌تدریج از فرهنگ عمومی هم کنار می‌رود. اما در سال‌های پایانی قرن بیستم با افول سکولاریسم و بازگشت نگاه دینی و معنوی (پساسکولاریسم)، و ناکامی راه‌حل‌های دنیوی در برقراری صلح، توجه به نقش دین در صلح جهانی بالا گرفت و چنین نشستی ممکن شد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۳ صفحه ۱۰۲ با هم تکمیل کنید

بحران‌های عمیق فرهنگ غرب ـ پیامدها بحران معرفتی ... بحران معنویت ...

بحران‌های عمیق فرهنگ غرب و پیامدهای آنها

بحران‌های عمیق فرهنگ غرب	پیامدها
بحران معرفتی	افول روشنگری و شکل‌گیری جریان‌های پسامدرن؛ مخدوش شدن استقلال معرفت علمی ـ تجربی و تردید در بنیان‌های هویتی فرهنگ غرب؛ ناسازگاری ابعاد معرفتی غرب با نیازهای اقتصادی و سیاسی آن (ناتوانی در توجیه حضور جهانی خود)؛ روشن شدن اینکه علم تجربی غربی تنها تفسیر ممکن از جهان نیست.
بحران معنویت	افول سکولاریسم و پساسکولاریسم؛ جست‌وجوی سنت‌های قدسی و دینی توسط برخی نخبگان غرب؛ فراخوانده شدن مهاجران به هویت دینی خود؛ رونق معنویت‌های کاذب مانند خرافه‌پرستی، شیطان‌پرستی و عرفان‌های ساختگی؛ پوچ‌گرایی، یأس و ناامیدی.

۷۴ صفحه ۱۰۳ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: پسا سکولاریسم ... مفاهیم اساسی ... خلاصه کنید ...

مفاهیم کلیدی: بحران معرفتی، روشنگری، پسامدرن، بحران معنویت، سکولاریسم، افول سکولاریسم، پساسکولاریسم، معنویت‌های کاذب.

خلاصه: بحران‌های معرفتی و معنوی از عمیق‌ترین لایه‌ی فرهنگ غرب (سکولاریسم، اومانیسم و روشنگری) برمی‌خیزند و علت آنها درونی است، پس فرهنگ‌های دیگر نباید درمان آنها را از غرب بخواهند. در بحران معرفتی، با آشکار شدن محدودیت‌ها و مبانی غیرتجربی علم تجربی، روشنگری افول کرد، جریان‌های پسامدرن پدید آمدند و میان نیازهای اقتصادی و سیاسی غرب و توان معرفتی آن ناسازگاری ایجاد شد. در بحران معنویت، برخلاف پیش‌بینی‌ها، دین از فرهنگ عمومی خارج نشد و در پایان قرن بیستم نگاه دینی و معنوی بازگشت (افول سکولاریسم یا پساسکولاریسم)، زیرا انسان نیاز فطری به حقایق قدسی دارد. پیامدهای آن، گرایش برخی نخبگان به سنت‌های دینی، بازگشت مهاجران به هویت دینی و رونق معنویت‌های کاذب بود.

گام به گام جامعه‌شناسی ۲ یازدهم - فصل چهارم

بیداری اسلامی و جهان جدید

فهرست

۷۵ صفحه ۱۱۰ · گفت‌وگو کنید — درس ۱۳ - سخن محمد عبده ... ۴۷

۷۶ صفحه ۱۱۲ · گفت‌وگو کنید — درس ۱۳ - رضاخان و منورالفکران ... ۴۷

۷۷ صفحه ۱۱۳ · مطالعه کنید — درس ۱۳ - ناسیونالیسم و مارکسیسم در ایران ... ۴۸

۷۸ صفحه ۱۱۳ · با هم تکمیل کنید — درس ۱۳ - نخستین جریان‌های اجتماعی جهان اسلام ... ۴۸

۷۹ صفحه ۱۱۴ · خلاصه کنید — درس ۱۳ - آنچه از این درس آموختیم ... ۴۹

۸۰ صفحه ۱۱۸ · مقایسه کنید — درس ۱۴ - مقاومت منفی، فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی و انقلاب اجتماعی ... ۵۰

۸۱ صفحه ۱۲۰ · گفت‌وگو کنید — درس ۱۴ - مشروطه و انقلاب اسلامی ... ۵۱

۸۲ صفحه ۱۲۲ · بیندیشید — درس ۱۴ - عنوان‌های شباهت و تفاوت ... ۵۱

۸۳ صفحه ۱۲۲ · با هم تکمیل کنید — درس ۱۴ - مقایسه‌ی انقلاب ایران و انقلاب‌های آزادی‌بخش ... ۵۲

۸۴ صفحه ۱۲۳ · خلاصه کنید — درس ۱۴ - آنچه از این درس آموختیم ... ۵۲

۸۵ صفحه ۱۲۶ · گفت‌وگو کنید — درس ۱۵ - انقلاب فرانسه و انقلاب اسلامی ... ۵۳

۸۶ صفحه ۱۳۱ · گفت‌وگو کنید — درس ۱۵ - نخستین بیدارگران و بیداری اخیر ... ۵۳

۸۷ صفحه ۱۳۵ · تأمل کنید — درس ۱۵ - فرصت‌ها و محدودیت‌های بیداری اسلامی ... ۵۴

۸۸ صفحه ۱۳۶ · خلاصه کنید — درس ۱۵ - آنچه از این درس آموختیم ... ۵۵

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۵ صفحه ۱۱۰ **گفت‌وگو کنید**

محمد عبده شاگرد سید جمال‌الدین اسدآبادی، در مصر بود و این سخن منسوب به اوست: «در شرق مسلمان دیدم و اسلام را ندیدم و در غرب، اسلام را دیدم و مسلمان ندیدم.» در کلاس درباره‌ی این سخن گفت‌وگو کنید و آن را نقد و بررسی نمایید.

معنای سخن: عبده می‌خواهد بگوید در کشورهای اسلامی، مردم به ظاهر مسلمان‌اند، اما به ارزش‌های اسلام مانند عدالت، علم‌آموزی، نظم، کار و تلاش، امانت‌داری و مسئولیت‌پذیری عمل نمی‌کنند؛ حاکمان استبدادی‌اند و جامعه عقب‌مانده است. در مقابل، در جوامع غربی به برخی ارزش‌های مورد توجه اسلام مانند نظم، انضباط، قانون‌مندی و رعایت حقوق مردم بیشتر عمل می‌شود، ولی مردم آن مسلمان نیستند.

نقد و بررسی:

- نقطه‌ی قوت: این سخن از دوری مسلمانان از عمل به اسلام انتقاد می‌کند و آن را عامل ضعف جوامع اسلامی می‌داند؛ این همان دیدگاه نخستین بیدارگران اسلامی است که بیداری را بازگشت به اسلام و عمل به آن می‌دانستند.
- نقطه‌ی ضعف: در این سخن، شناخت عمیقی از فرهنگ غرب دیده نمی‌شود. غرب در لایه‌های ظاهری مانند نظم و قدرت مادی موفق است، اما در لایه‌های عمیق، دچار بحران‌های معرفتی و معنوی و سلطه‌گری است. قدرت غرب فقط نتیجه‌ی عمل به ارزش‌هایی که اسلام هم به آن توصیه می‌کند نیست، بلکه ریشه در استعمار و غارت دیگر ملت‌ها دارد.
- نتیجه: درست است که مسلمانان باید به آموزه‌های اسلام عمل کنند، اما نباید با دیدن ظواهر موفق غرب، مرعوب آن شد و فرهنگ غرب را الگو قرار داد.

۷۶ صفحه ۱۱۲ **گفت‌وگو کنید**

درباره‌ی فعالیت‌های اسلام‌ستیزانه‌ی رضاخان و چهره‌های منوّرالفکری که در کابینه‌های او حضور داشتند، گفت‌وگو کنید.

رضاخان با حمایت دولت‌های غربی و با همراهی منورالفکران غرب‌گرا (مانند داور، تیمورتاش، تقی‌زاده و فروغی) به قدرت رسید و برای ایجاد یک حکومت سکوالر و وابسته، با نمادها و مظاهر دینی مقابله کرد. نمونه‌های این اقدامات:

- اجباری کردن کشف حجاب و ممنوع کردن پوشش اسلامی و چادر، و تحمیل لباس و کلاه فرنگی (کلاه پهلوی)؛
- محدود کردن مراسم مذهبی مانند عزاداری امام حسین (ع) و تضعیف نهاد روحانیت و محاکم شرعی؛

- سرکوب خونین مخالفان دینی، مانند واقعه‌ی مسجد گوهرشاد در مشهد که در آن مردم معترض به کشف حجاب کشته شدند؛
- توسعه‌ی ناسیونالیسم و باستان‌گرایی و کم‌رنگ کردن هویت اسلامی.

منورالفکران حاضر در کابینه، با تدوین قوانین جدید و نهادهای اداری و قضایی غربی (مانند دادگستری و آموزش نوین) به رضاخان کمک می‌کردند تا ساختارهای اجتماعی پیشین را حذف و ساختارهای جدیدی ایجاد کند. نتیجه‌ی این حکومت، استبداد استعماری بود: حکومتی که قدرتش به قدرت جهانی استعمار وابسته بود و استقلال سیاسی و اقتصادی جامعه را از بین می‌برد.

۷۷ صفحه ۱۱۳ **مطالعه کنید**

درباره‌ی سرانجام جریان‌های ناسیونالیستی و مارکسیستی در ایران مطالعه کنید.

- جریان ناسیونالیستی: از دوره‌ی مشروطه و به‌ویژه در دوره‌ی رضاخان، با تکیه بر باستان‌گرایی و قوم‌گرایی رشد کرد. در دهه‌ی ۱۳۲۰ و در نهضت ملی شدن نفت با رهبری دکتر مصدق به اوج رسید، اما با کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ که آمریکا و انگلیس طراحی کردند، از صحنه‌ی قدرت کنار رفت و پس از آن نتوانست جایگاه مؤثری پیدا کند. در سال‌های پیش از انقلاب نیز به دلیل نداشتن پایگاه مردمی، در مقابل رهبری دینی امام خمینی (ره) توان رقابت نداشت.
- جریان مارکسیستی: با تأسیس حزب توده پس از شهریور ۱۳۲۰ (وابسته به شوروی) سازمان‌یافته شد. این حزب به دلیل وابستگی به شوروی، ضعف در پایگاه مردمی و اندیشه‌ی ضد دینی خود، از مردم جدا ماند و پس از کودتای ۲۸ مرداد و سوءقصد به شاه با سرکوب گسترده‌ی حکومت پهلوی روبه‌رو شد. در دهه‌ی ۱۳۵۰ گروه‌های چریکی مارکسیستی و التقاطی مبارزه‌ی مسلحانه را دنبال کردند، ولی در پیروزی انقلاب نقش اصلی نداشتند و پس از انقلاب نیز به دلیل رویارویی با مردم و نظام اسلامی، به حاشیه رانده شدند.
- جمع‌بندی: هر دو جریان به دلیل جدایی از باورهای دینی مردم و وابستگی به یکی از دو بلوک شرق و غرب، به نتیجه نرسیدند. با فروپاشی بلوک شرق (۱۹۹۱م) نیز جاذبه‌ی اندیشه‌ی مارکسیستی در ایران و جهان به شدت کاهش یافت.

۷۸ صفحه ۱۱۳ **با هم تکمیل کنید**

با هم تکمیل کنید: نخستین جریان‌های اجتماعی جهان اسلام ـ ویژگی‌ها ـ نقد و ارزیابی (۱ـ ... ۲ـ ... ۳ـ ...)

نخستین جریان‌های اجتماعی جهان اسلام

نخستین جریان‌های اجتماعی جهان اسلام	ویژگی‌ها	نقد و ارزیابی
۱ـ نخستین بیدارگران اسلامی	توجه به خطر کشورهای غربی و خواستار استقلال اقتصادی و سیاسی؛ تلاش برای اصلاح رفتار دولت‌ها؛ بیداری را بازگشت به اسلام و عمل به آن می‌دانستند؛ دنبال وحدت امت اسلامی و عزت جهان اسلام بودند.	در مقابله با سلطه‌گری غرب و حفظ هویت اسلامی نقش مثبتی داشتند، اما شناخت عمیقی از فرهنگ غرب نداشتند و خطر غرب را بیشتر در قدرت سیاسی و اقتصادی آن می‌دیدند؛ به همین دلیل با پشتیبانی استعمار، منورالفکران بر آنان پیش افتادند.
۲ـ منورالفکران غرب‌گرا (نسل اول روشنفکران)	بیداری را عبور از فرهنگ اسلامی و تقلید از فرنگیان می‌دانستند؛ حضور غرب را خطر نمی‌دیدند بلکه فرصت می‌شمردند؛ امت و ملت اسلامی برایشان بی‌معنا بود و به ناسیونالیسم روی آوردند؛ در لژهای فراماسونری سازمان می‌یافتند؛ خواستار اصلاح رفتار دولت‌ها بودند.	با حمایت استعمارگران حکومت‌های سکوالر (آتاتورک، رضاخان، امان‌الله‌خان) تشکیل دادند؛ نتیجه‌ی کار آنان استبداد استعماری و از دست رفتن استقلال و هویت اسلامی بود و کشورها همچنان پیرامونی و عقب‌مانده ماندند.
۳ـ روشنفکران چپ (نسل دوم روشنفکران)	به عملکرد نسل اول و نظام لیبرالیستی و سرمایه‌داری معترض بودند؛ در چارچوب اندیشه‌های ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی عمل می‌کردند؛ بعضی آشکارا غیرتوحیدی بودند و بعضی اندیشه‌ی خود را با پوشش دینی (التقاطی) مطرح می‌کردند؛ مورد حمایت بلوک شرق بودند.	اعتراض آنان به اسلام‌ستیزی نسل اول نبود، بلکه از موضع مکاتب غربی بود. به دلیل وابستگی به بلوک شرق و ناسازگاری با باورهای مردم، با فروپاشی بلوک شرق جاذبه‌ی خود را از دست دادند و غرب‌گرایان دوباره به لیبرالیسم روی آوردند.

موسسه آموزشی برای موفقیت

۷۹ صفحه ۱۱۴ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: نخستین بیدارگران اسلامی ... / منورالفکران غرب‌گرا، بیداری را در عبور از فرهنگ اسلامی و پیوستن به فرهنگ غربی معنا می‌کردند. ... / مفاهیم اساسی / خلاصه کنید

مفاهیم اساسی: بیدارگران اسلامی، منورالفکران غرب‌گرا، روشنفکران چپ، استبداد استعماری، حکومت سکوالر، روشنفکری التقاطی، ناسیونالیسم.

خلاصه‌ی درس: نخستین بیدارگران اسلامی به خطر کشورهای غربی توجه داشتند و استقلال سیاسی و اقتصادی جوامع اسلامی، اصلاح رفتار دولت‌ها، وحدت امت اسلامی و بازگشت به اسلام را دنبال می‌کردند، اما شناخت عمیقی از فرهنگ غرب نداشتند. هم‌زمان، منورالفکران غرب‌گرا که شیفته‌ی فرهنگ غرب بودند، بیداری را در عبور از فرهنگ اسلامی و پیوستن به فرهنگ غربی می‌دیدند و به ناسیونالیسم روی آوردند. آنان با حمایت دولت‌های استعمارگر حکومت‌های سکوالر مانند حکومت آتاتورک، رضاخان و امان‌الله‌خان را تشکیل دادند که به استبداد استعماری انجامید. نسل دوم روشنفکران، یعنی روشنفکران چپ، در چارچوب اندیشه‌های ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی به نظام لیبرال و سرمایه‌داری اعتراض کردند و مورد حمایت بلوک شرق بودند. با فروپاشی بلوک شرق جاذبه‌ی این جریان از بین رفت و غرب‌گرایان دوباره به لیبرالیسم گرایش یافتند.

۸۰ صفحه ۱۱۸ **مقایسه کنید**

با توجه به جدول زیر مقاومت منفی، فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی و انقلاب اجتماعی را با یکدیگر مقایسه کنید.

مقایسه‌ی سه نوع فعالیت اجتماعی ـ سیاسی

فعالیت اجتماعی ـ سیاسی	ویژگی	نمونه‌ی تاریخی
مقاومت منفی	حاکم را نامشروع و ظالم می‌دانند و با او فقط در حد واجبات نظامیه (حفظ امنیت و مقابله با دشمن خارجی) همکاری می‌کنند.	تدوین رساله‌های جهادیه (در برابر روسیه‌ی تزاری)
فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی	ورود فعال به عرصه‌ی سیاسی ـ اجتماعی در رقابت با حاکم، برای اصلاح رفتار حاکمان یا بخشی از ساختار حکومت.	جنبش تنباکو
انقلاب اجتماعی	تغییر ساختار سیاسی جامعه.	جنبش عدالتخانه (انقلاب مشروطه)، انقلاب اسلامی

مقایسه: در مقاومت منفی عالمان دینی فقط از حاکم کناره می‌گیرند و با او همکاری نمی‌کنند، مگر در موارد ضروری. در فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی، به صحنه می‌آیند و با حاکم رقابت می‌کنند، ولی هدفشان تغییر یک رفتار یا یک تصمیم حاکم است و ساختار حکومت پابرجا می‌ماند. در انقلاب اجتماعی، هدف دیگر اصلاح رفتار نیست، بلکه تغییر ساختار سیاسی است؛ مانند محدود کردن استبداد در مشروطه یا برچیدن حکومت شاهنشاهی در انقلاب اسلامی. مقاومت منفی کم‌هزینه‌تر و انقلاب اجتماعی دامنه‌دارتر و پرهزینه‌تر است.

۸۱ صفحه ۱۲۰ گفت‌وگو کنید

درباره‌ی شباهت‌ها و تفاوت‌های انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی ایران گفت‌وگو کنید.

شباهت‌ها:

- هر دو انقلاب اجتماعی بودند و ساختار سیاسی را هدف قرار دادند؛ هر دو علیه استبداد و وابستگی به بیگانگان شکل گرفتند؛
- در هر دو، مرجعیت و عالمان دینی نقش اصلی داشتند و مردم به رهبری آنان در صحنه حاضر شدند؛
- انقلاب اسلامی ادامه‌ی همان حرکت ناتمامی بود که در مشروطه آغاز شده بود.

تفاوت‌ها:

- هدف مشروطه (از نگاه عالمان) مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه‌ی الهی و محدود کردن استبداد بود، که حاکمیتی غیرآرمانی ولی کم‌فسادتر از استبداد به شمار می‌آمد؛ اما هدف انقلاب اسلامی حذف شاهنشاهی و تحقق حکومت اسلامی (حاکمیت آرمانی دینی) بود؛
- در مشروطه منورالفکران غرب‌گرا به جنبش پیوستند و آن را سکوالر معنا کردند و با حمایت استعمار بر آن چیره شدند؛ در انقلاب اسلامی رهبری دینی امام خمینی (ره) با پشتیبانی همه‌ی اقشار، بدون وابستگی به شرق و غرب پیروز شد؛
- مشروطه به استبداد استعماری رضاخان ختم شد، اما انقلاب اسلامی با تجربه‌ی نزدیک به صد سال، نظام جمهوری اسلامی را بنا نهاد.

۸۲ صفحه ۱۲۲ بیندیشید

برای یک شباهت و چهار تفاوت انقلاب اسلامی ایران و انقلاب‌های آزادی‌بخش، پنج عنوان مناسب انتخاب کنید.

- شباهت: جهت‌گیری ضداستعماری (مبارزه با سلطه‌ی سیاسی کشورهای غربی)؛
- تفاوت ۱: وابستگی یا عدم وابستگی به بلوک شرق و غرب؛
- تفاوت ۲: شیوه‌ی مبارزه و رهبری (چریکی و حزبی در برابر مردمی و با رهبری دینی)؛
- تفاوت ۳: مبانی فکری (مکاتب چپ غربی در برابر آموزه‌های اسلامی)؛
- تفاوت ۴: میزان موفقیت و ماهیت (سیاسی در برابر فرهنگی و تمدنی؛ استعمار نو در برابر قطب‌بندی نوین).

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۸۳ صفحه ۱۲۲ با هم تکمیل کنید

با هم تکمیل کنید: مقایسه‌ی انقلاب ایران و انقلاب‌های آزادی‌بخش ـ شباهت‌ها ـ تفاوت‌ها

مقایسه‌ی انقلاب اسلامی ایران و انقلاب‌های آزادی‌بخش قرن بیستم

	انقلاب اسلامی ایران	انقلاب‌های آزادی‌بخش
شباهت	جهت‌گیری ضداستعماری و تلاش برای از بین بردن سلطه‌ی سیاسی کشورهای غربی	جهت‌گیری ضداستعماری و تلاش برای از بین بردن سلطه‌ی سیاسی کشورهای غربی
تفاوت ۱: وابستگی	به هیچ‌یک از دو بلوک وابسته نبود و ضدآمریکایی، ضدصهیونیستی و ضدمارکسیستی بود	اغلب در برابر بلوک غرب بودند و بلوک شرق از آنها حمایت می‌کرد
تفاوت ۲: شیوه‌ی مبارزه و رهبری	انقلاب فراگیر مردمی با مرجعیت و رهبری دینی و حضور همه‌ی اقشار	اغلب با جنبش‌های چریکی گروه‌ها و احزاب مختلف
تفاوت ۳: مبانی فکری	آموزه‌های اسلامی و عدم تعلق به فلسفه‌ها و مکاتب سیاسی غرب	نظریه‌ها و مکاتب چپ که برای حل بحران‌های غرب پدید آمده بود
تفاوت ۴: دستاورد	انقلابی با هویت فرهنگی و تمدنی؛ ایجاد قطب‌بندی جدید فرهنگی بیرون از شرق و غرب و قرار گرفتن در کانون قطب فرهنگی جهان اسلام	حذف کارگزاران مستقیم غرب، اما ناکامی در قطع وابستگی اقتصادی و فرهنگی و بازگشت استعمار نو؛ ماندن در حاشیه‌ی قطب‌های جهانی

۸۴ صفحه ۱۲۳ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: انقلاب اسلامی ایران ... / انقلاب اسلامی ایران، فقط یک انقلاب سیاسی نبود بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت. ... / مفاهیم اساسی / خلاصه کنید

مفاهیم اساسی: مقاومت منفی، واجبات نظامیه، فعالیت رقابت‌آمیز، جنبش تنباکو، جنبش عدالتخانه (مشروطه)، انقلاب اجتماعی، انقلاب‌های آزادی‌بخش، استعمار نو، قطب‌بندی فرهنگی.

خلاصه‌ی درس: عالمان شیعه در برابر قاجار نخست مقاومت منفی داشتند و سپس که قاجار به قراردادهای استعماری روی آورد، به فعالیت رقابت‌آمیز رسیدند. جنبش تنباکو نمونه‌ی موفق اصلاح رفتار بود و به جنبش عدالتخانه انجامید که ساختار سیاسی را تغییر می‌داد و یک انقلاب اجتماعی بود. در جریان مشروطه منورالفکران غرب‌گرا با حمایت استعمار بر این جنبش چیره شدند و پس از آن، رهبران دینی تا شروع انقلاب اسلامی به مقاومت منفی بازگشتند. امام خمینی (ره) مردم را به فعالیت رقابت‌آمیز بازگرداند و این حرکت به انقلاب اسلامی با هدف حکومت اسلامی تبدیل شد. این انقلاب برخلاف انقلاب‌های آزادی‌بخش قرن بیستم که اغلب وابسته به بلوک شرق و در چارچوب مکاتب چپ بودند، مردمی و دینی بود و به هیچ بلوکی وابستگی نداشت. از این رو، انقلاب اسلامی فقط یک انقلاب سیاسی نبود، بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت و قطب‌بندی جدیدی ایجاد کرد.

۸۵ صفحه ۱۲۶ **گفت‌وگو کنید**

به نظر شما مهم‌ترین شباهت و تفاوت انقلاب فرانسه و انقلاب اسلامی ایران چیست؟

- مهم‌ترین شباهت: هر دو انقلابی تأثیرگذار و جهانی بودند که فقط به مرزهای کشور خود محدود نماندند و دیگران را مخاطب قرار دادند و الگو شدند؛ هر دو علیه استبداد و نظام سیاسی پیشین برخاستند.
- مهم‌ترین تفاوت: انقلاب فرانسه (۱۷۸۹م) بر پایه‌ی آرمان‌ها و ارزش‌های مدرن و سکوالر پس از رنسانس شکل گرفت و سرآغاز شکل‌گیری جهان دنیوی بود؛ ولی انقلاب اسلامی از متن فرهنگ اسلامی برخاست، به آرمان‌ها و ارزش‌های سکوالر غرب تعلق نداشت و سرآغاز شکل‌گیری جهان توحیدی است. همه‌ی انقلاب‌های پس از فرانسه گسترش همان انقلاب بودند، اما انقلاب اسلامی انقلابی جدید بود.

۸۶ صفحه ۱۳۱ **گفت‌وگو کنید**

درباره‌ی تفاوت حرکت اجتماعی نخستین بیدارگران اسلامی با حرکت‌های اخیر بیداری اسلامی گفت‌وگو کنید.

مقایسه‌ی بیدارگران نخستین و بیداری اسلامی اخیر

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

	نخستین بیدارگران اسلامی	حرکت‌های اخیر بیداری اسلامی
بدنه‌ی اجتماعی	اندیشمندان و عالمان؛ بیداری در سطح نخبگان	مردم و فرهنگ عمومی جهان اسلام؛ انتقال بیداری از نخبگان به مردم
هدف	حفظ استقلال و عزت جهان اسلام و اصلاح رفتار حاکمان	برکناری حاکمان وابسته و حرکت به‌سوی نظامی بر پایه‌ی فقاهت و عدالت، فارغ از قدرت‌های قومی و قبیله‌ای
نتیجه	اغلب متوقف یا ناکام ماندند و منورالفکران غرب‌گرا با حمایت استعمار بر آنان چیره شدند	با الگوگیری از انقلاب اسلامی، سقوط قدرت‌های سیاسی در چند کشور عربی (از سال ۱۳۸۹) و برجای‌ماندن بیداری در جامعه
الگو	حرکت‌های پراکنده با اندیشمندانی مانند سیدجمال‌الدین	انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان الگوی جدید

۸۷ صفحه ۱۳۵ **تأمل کنید**

به نظر شما، جهان اسلام در برابر محدودیت‌هایی که جهان غرب ایجاد می‌کند چه فرصت‌هایی دارد؟ درباره‌ی فرصت‌ها و محدودیت‌های پیش روی جریان بیداری اسلامی تأمل کنید.

محدودیت‌ها: مقابله‌ی نظامی و سیاسی غرب (مانند حضور در افغانستان و عراق)، تحریم و محاصره‌ی اقتصادی، جنگ رسانه‌ای، ارائه‌ی تصویر خشن از اسلام با ساخت گروه‌های تروریستی، تبلیغ معنویت‌های کاذب و اسلام آمریکایی، ایجاد اختلافات فرقه‌ای و مذهبی و اسلام‌هراسی.

فرصت‌ها:

- وجود انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان الگو و پایگاه محکم و مقاومت موفق آن در برابر فشارها؛
- جمعیت و منابع طبیعی و موقعیت راهبردی جهان اسلام و وجود ذخایر عظیم معرفتی؛
- بیدار شدن مردم و فرهنگ عمومی جهان اسلام و گسترش جنبش‌های اسلامی؛
- بحران‌های معرفتی و معنوی غرب و تمایل مردم جهان به معنویت و آموزه‌های دینی؛
- پایان قطب‌بندی شرق و غرب و شکل‌گیری قطب فرهنگی جدید.

راهکارها: تقویت اتحاد و انسجام اسلامی، پرهیز از اختلافات مذهبی و قومی، شناخت درست فرهنگ غرب، خودباوری و تکیه بر توان داخلی، افزایش آگاهی مردم و استفاده از رسانه و علم و فناوری برای معرفی چهره‌ی حقیقی اسلام.

۸۸ صفحه ۱۳۶ خلاصه کنید

آنچه از این درس آموختیم: بیداری اسلامی ... / بیداری اسلامی حاصل انتقال بیداری از سطح نخبگان به مردم و فرهنگ عمومی جامعه‌ی اسلامی است. ... / همان‌گونه که انقلاب فرانسه، سرآغاز شکل‌گیری یک جهان دنیوی بود، انقلاب اسلامی ایران، سرآغاز شکل‌گیری یک جهان توحیدی است. / مفاهیم اساسی / خلاصه کنید

مفاهیم اساسی: بیداری اسلامی، انقلاب فرانسه، جهان دو قطبی، قطب فرهنگی جهان اسلام، پایان تاریخ، جنگ تمدن‌ها، جهان دنیوی، جهان توحیدی، اتحاد و انسجام اسلامی.

خلاصه‌ی درس: بیداری اسلامی، بشر را به صلحی همراه با عدالت و حل مشکلات معرفتی و معنوی فرامی‌خواند و از افق جهان سکوالر فراتر می‌رود. انقلاب اسلامی ایران، نخستین انقلاب پس از انقلاب فرانسه است که از متن فرهنگی دیگر برخاست و آرمان‌های آن با انقلاب فرانسه و روسیه متفاوت است. این انقلاب با بازگشت به اسلام، قطب‌بندی دوگانه‌ی شرق و غرب را به هم زد، مسئله‌ی فلسطین را مسئله‌ی جهان اسلام کرد و جنبش‌های اسلامی و حرکت‌های اخیر مردم در کشورهای عربی را پدید آورد. جهان غرب با جنگ تحمیلی، تحریم، جنگ رسانه‌ای، تروریسم و اختلاف‌افکنی با آن مقابله کرد، ولی مقاومت ایران نظریه‌ی «پایان تاریخ» را باطل کرد و جایگاه جهان اسلام را به‌عنوان یک قطب فرهنگی تثبیت نمود. همان‌گونه که انقلاب فرانسه سرآغاز جهان دنیوی بود، انقلاب اسلامی سرآغاز شکل‌گیری جهان توحیدی است.

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir